

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
MEDITÁCIÓ	
Ittzés János igemagyarázata	1
TANULMÁNYOK	
Dóka Zoltán: Igazságtétel. Lutheri szempontok egy aktuális társadalmi kérdéshez	6
Hans Heinrich Schmid: Az újszövetségi krisztológia ősövetségi előfeltételei	16
Kosztra Pál: A Rozsnyói Evangélikus Kereskedelmi Középiskola	22
SZÉLJEGYZET	
dr. Herényi István: Megjegyzések dr. Boleratzky Lóránd egyházjogi könyvéhez	26
BARÁTI KÖRÜNK	
id. Kendei György: Cudar világban élünk. Titkári jelentés az 1991 évi közgyűlésen	28
LEVELESLÁDA	
dr. Paraszky Gyula: Még egyszer Vladár Gáborról	37
TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ ANGOL ÉS NÉMET NYELVEN	40

KERESZTYÉNY IGAZSÁG

AZ ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR negyedévi folyóirata

Új folyam 14. szám - 1992. Nyár

Főszerkesztő: BOTTA ISTVÁN (Tel.: 1-835-092)

A szerkesztőbizottság tagjai: DÓKA ZOLTÁN, ITTZÉS GÁBOR, ITTZÉS JÁNOS,
ID. MAGASSY SÁNDOR

Felelős kiadó: ID. KENDEI GYÖRGY (Tel.: 1-662-523)

Jelen számért felelős: BOTTA ISTVÁN főszerkesztő

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: 1114 BUDAPEST, Bocskai út 10.

Egyes szám ára: 50,- Ft; évi előfizetési díj: 200,- Ft; külföldre 10 DM

Csekkszám: ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR - BUDAPEST - OTP XI. ker. 529-8145-2

Készült: a PATE Sokszorosító Üzemében, Keszthely

Felelős vezető: ZSOLDOS GÁBOR

HU ISSN 0865-2163

Törzsszám: 143/92.

Példányszám: 920

Engedélyszám: III/EL/20/1989.

MEDITÁCIÓ

ITTÉS JÁNOS

MINT A SZÉL, A TŰZ ÉS A MÁMOR...

Igehirdetés Csel 2,1-13 alapján a kőszegi gyülekezetben 1991. május 19-én, pünkösd ünnepén

"Amikor pedig eljött a pünkösd napja, és mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen, hirtelen hatalmas szélróhamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, ahol ültek. Majd valami lángnyelvek jelentek meg előttünk, amelyek szétoszlottak, és leszálltak mind-egyikükre. Megteltek mind Szentlélekkel, és különféle nyelveken kezdtek beszélni; úgy, ahogyan a Lélek adta nekik, hogy szóljanak. Sok kegyes zsidó férfi tartózkodott akkor Jeruzsálemben azok közül, akik a föld minden nemzete között éltek. Amikor a zúgás támadt, összefutott ez a sokaság, és nagy zavar keletkezett, mert mindenki a maga nyelvén hallotta őket beszélni. Megdöbbenek és csodálkozva mondták: "Ime, ezek, akik beszélnek, nem valamennyien Galileából valók-e? Akkor hogyan hallhatja őket mindegyikünk a maga anyanyelvén: pártusok, médek és elámiták, és akik Mezopotámiában laknak, vagy Júdeában és Kappadóciában, Pontuszban és Ázsiában, Frígiában és Pamfiliában, Egyiptomban és Líbia vidékén, amely Ciréné mellett van, a bevándorolt rómaiak is, zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, amint a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól." Álmélkodtak mindnyájan, és nagy zavarban kérdezték egymástól: "Mi akar ez lenni?" Mások azonban gúnyolódva mondták: "Édes bortól részegedtek meg."

Apostolok cselekedetei 2, 1-13.

A történet jól ismert. Pünkösd ünnepén egy maroknyi zsidó férfiú bezárkózik, félelemmel teli várakozás tölti el szívüket. Gondolataik az emlékeket veszik számba. Bizonyosan sok minden felidéződik bennük. Az elmúlt évekre gondolnak, a názáreti Jézussal töltött csodálatos időkre. Felvillan bennük mindaz, amivel a Mester megajándékozta őket: Azzal a bizonyossággal, hogy ha ő a közelükben van, akkor nem kell félniük. Legyenek bár viharos tengeren, ellenséges tömeg között, Jézus ereje hordozza, megmenti őket. Atélhették azt is, hogy az ő közelében minden olyan csodálatosan egyszerűvé lett. Üszekuszálódott életek fonalai keze egy simítására kibomlot-

MEDITÁCIÓ

ak, és Isten útjává változtak. Átélték vele azt is, hogy betegségek rabságában sínylődők egy szavára visszanyerték életerejüket, egészségüket. Örjögő elmebetegégek hasznos családtagokká, polgárokká lettek, és megtapasztalhatták azt is, hogyan pattan le a halál bilincse a gyerekekről és a felnőttekről, amikor Jézus hatalommal szóló szava végigzeng a siralom völgyén. És most már mindez a múlté.

És ráadásul ott vannak azok a szörnyű órák, az a szörnyű nap a Galgotán! Amikor úgy érezték minden összeomlott, és vége lett mindennek. Pedig ők azt hitték, hogy ő fogja megszádatítani népét bűneiből...

Azután mégis, - a szomorúság, a gyász után a felcsillanó remény. Hiszen látták őt! Nem értik, hogyan, és nem értik mielődon, de látták! Halála után, feltámadása után találkozta vele, beszélt hozzájuk. Világméretű terveibe avatta be őket: Menjete el széles e világra, minden népet tegyete tanítánná, kereszteljete, tanítsatok!" Azután a szívbe markoló élmény a Genezáreti tónál: amikor a Feltámadott ígéréteiben rem bízva, visszavetlettek halszagú halászokká, - s egyszer csak ott volt a tóparton. Pátértől háromszor is megkérdezte, hogy szereti-e őt. Az új megbízatás, amikor ő maga lett ismét azdájukká. De hol van ez már?!

Megint órák és napok múlnak, és ők itt vannak egyedül. Mint a jeruzsálemi utcákon a hullámzó ünnepi tömeg, ők megint kúszolnak, mert Jézus nélkül szomorúak, Jézus nélkül gyengék és Jézus nélkül gyávák. Lesz-e ebből kiút? Hiszen emlékekből, csak emlékekből nem élhet az ember! Mi lesz velük? És ez a néhány férfi, talán tizenegyen, de a hozzájuk tartozókkal együtt is legfeljebb százegynéhányan, egyszerűen csak öbnetes élményben részesülnek. Nem tudják szavakba foglalni, leírni. Minden szó szegény, s minden kifejezés elégtelen.

Amikor Lukács, egyháztörténetének első lapjait írja, s keresi-kutatja az első napok történetét, ők csak hasonlatokat mondhatnak neki. Mintha vihar lett volna, mintha belerázkótt volna szív és lélek, sőt az egész ház is, ahol voltunk. Írtelen mi lettünk a világ középpontjává, kitárultak az ajtóink, s a hideg jégcsap-szívek olvadozni kezdtek, megteltek özzel, fénnel és erővel. Nem tudtuk először pontosan, hogy mi is történt, de mozdulni és beszélni kellett. És amit egyor nem értettünk, most nagy bizonyossággal ki-kívánczozott előlünk. Döbnetes és lenyűgözö volt, hogy százak-és ezrek gyűltek körénk, és meghallgattak bennünket, és hallgattak isánk elkerekedett szemmel, kitárult lélekkel, dobbandó szívvel. Olyan csoda történt, ami nagyszerű, s mégis leírhatatlan, mint amikor egy új élet jön a világra. Mint amikor szélendül, és a hamu alatt szunnyadó parázs lángkap. Mint amikor valami csodálatos bódulat fogja el az embert, s bár nem tudja pontosan, mit és hogyan cselekszik, de mégis mindenelyesnek bizonyul. Szavának ereje és hitele van. Az emberek

összesúgnak mögötte: ugyanaz ez az ember? Hiszen a minap még hogyan bújt el a nyilvánosság elől?! Ezek ugyanazok, pedig ró-luk tudjuk, honnan jöttek s kik voltak!? Pünkösöd csodája megrendítő volt a férfiak számára, akiknek ajándékozta azt az Isten.

A csodákról csak képekkel és hasonlatokkal beszélhet az ember. Azokra csak vágyódhat, de mint étlapról egy megkivánt ételt, meg nem rendelheti. Csak könyöröghetünk - és reménykedhetünk, hogy ígéreteit beteljesítve újra és újra adja Isten népének ezt a csodát.

Akik ma élhetik át ezt a csodát, ugyanígy élik meg. Nem lehet az emberi értelem-alkotta koordinátarendszerbe szorítani. Elmondjuk élményeinket, de mi is képeket és hasonlatokat használunk, hogy kifejezzük, ami eltölti szívünket. Lesznek, - természetesen lesznek olyanok, akik mosolyognak, akik visszautasítják, lesznek, akik nem tudnak vele mit kezdeni, és megvetően hátafordítanak: "mesebeszéd". Ebben a világban ilyen csodák? Grammokkal, centiméterekkel kimérhető világunkban Isten jelenlévő ereje? Ugyan, nem lehetséges, ilyen nincs - így vélekednek. De akinek szívében visszhangzik az üzenet, az boldogan ismeri fel: ezek Isten csodálatos dolgai! Ő cselekszik itt.

S ez bizony sokszor úgy történik, mintha valami szél támadna... Az ember néha felriad éjjel. Csend volt, amikor lefeküdt, mélységes mély csend, szinte álomtalan álomba zuhan ilyenkor a test és a lélek; s éjjel egyszer felriadunk, remegnek az ablakok, s messziről, ki tudja honnan, megindult a szél. Így van a Szentlélek munkája is bennünk. Az ember-lélek halálos mély álmából felriadunk, s érezzük, valami megmozdult körülöttünk és bennünk. Megelevenednek régen elfelejtett ígék és Isten sokszor tapasztalt, de meg nem becsült jósága ragyogni kezd. Feltisztul a látóhatár, s a Szentlélek mint valami szél, feltisztítja a szívünkre telepedett port és ködöt. Látjuk is munkája nyomát. Téves gondolatok, hazugságok lelepleződnek, s komolyan nem vett igazságok ragyogni kezdenek. Ilyenkor még mozdulni is kész, aki eddig tétlenkedett. Áldott ez a szél! Hitet ébreszt és szeretetre indít, és Jézus nevének dicséretét zendíti szívünkben és szánkon.

És olyan is mint valami tűz... Tudjuk mi, milyen a tűz. Először talán csak kis lánggal pislákol, de egyre jobban lángra kap, ha táplálják. Majd nagy erővel elborítja, amibe csak belekaphat. A szemetet elégeti, a fagyoskodónak meleget ad. Így a Szentlélek tüze is. Pusztítja a szemetet. Ahol az Atyának és Fiúnak a Lelke van munkában, ott nincs helye babonaságnak, csillagjóslásnak és horoszkópoknak, tévtanításoknak. S minél jobban pusztul a szemet, annál szebben és hívogatóan villan az evangélium fénye: egyedül Jézusért van üdvösségünk, rajta kívül nincs más. Igen, a Lélek olyan mint a tűz. Ami káros és szemet, elpusztul a lángjában; a dermedt

MEDITÁCIÓ

és szeretetlenségbe, hitetlenségbe fagyott szív azonban olvasni kezd. S mennyire kellene nekünk is ez a tűz. Hiszen akik a Szentlélek munkája és áldása nélkül szükkölködnek, dideregve húzzák össze-lelküket. Mintha a szörnyű József Attila-i vízió válna valóra ilyenkor az emberen: "A semmi ágán ül szívem, kis teste hangtalan vacog". Mindaddig, amíg a Szentlélek lángja nem gyullad meg bennünk, mindaddig, amíg Isten valóra nem váltja rajtunk ezt az ígéletét, s ezzel a tűzzel nem kezd felolvasztani, megtisztítani, életre melegíteni. Mert a Szentlélek olyan is, mint valami tűz.

De olyan is, mint valami mámor... Tán sokak számára meg-hökkentő, talán megbotránkoztató is ez a hasonlat. Hogyan is beszélhetünk ilyen alantas képekkel a legnagyobbokról? Még is ez a hasonlat is kell, hogy elmondjuk a pünkösdi üzenetet. Mert valóban, sokszor olyan, mint valami mámor! S ilyenkor úgy szól az ember, hogy valami elragadtatottság hajtja és űzi, szinte szárnyal. Ilyenkor születnek a nagy vallomások. Így énekelték az apostolok, hogy áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki újjászült minket élő reménységre! Ilyenkor gyűjtött a Krisztus-himnuszra Pál apostol, s biztosan így énekelte I Korinthus szeretethimnuszát. Így állt oda Lutherünk ország és világ elé, és mondta, itt állok, nem tehetek másként, segítsen meg az Isten. - Hát nem volt ostoba-ság, könnyelműség a gyűlölködő világban szeretet-himnusz énekelni? Acsarkodó ellenfelek közé kard nélkül, fegyver nélkül odaállni? Akár gályára is menni? Hol van itt a szikárhű-vös értelem logikája, a világ bölcsessége, a politikusok taktikája? S mégis, - dehogyan mégis, hanem éppen ezért! - mi-csoda erő van ezekben a vallomásokban, milyen szépség, mert a Szentlélek szülte őket. Mert amikor Ő munkálkodik, akkor az olyan, mint valami szent mámor, amely fenséges bizonyos-sággal tölti el az embert. Amikor Isten emberei ezzel a le-nyűgöző bizonyossággal szólnak, cselekszenek, akkor épül az Isten országa, és ezen a pokol kapui sem vesznek erőt.

Nem az a mi bajunk, Testvéreim, hogy mi nem ezt, hanem valami egészen másfajta mámort keresünk? S azt bőséggel, fo-rintjainkért vásárolhatóan, naponta; de ez a bizonyosság, ez az elszántság, ez a lendület és elragadtatás nem kell nekünk. Csak mindig kímérten, csak megszokottan, csak semmi újítás, csak semmi őszinteség, hiszen jobb a taktika. Csak vigyáz-zunk, mit gondolnak az emberek, de hogy mit gondolt az Isten, ki törődik azzal?

S így oltjuk meg a lelket. Tüzét emberi félelmeink fojt-ják, szelét hitetlenség-zsákokba kötjük, s akkor ráadásul még mi siránkozunk, hogy nem fúj a Lélek, nem melegít, nem lán-gol, s ebbe a csodanagy józanságunkba belepusztulunk. A kör bezárul. Tizenegyen talán, százan talán, szépen becsukják az ajtót, behúzódnak a sarokba, s elkezdene az emlékeiből élni. Emlékek és emlékek és csak az emlékek.

MEDITÁCIÓ

Mindaddig, amíg egyszer csak meg nem zendül a szél, amíg lángra nem kap a tűz, amíg valami mámor el nem fogja a lelkeket, s akkor, talán tizenegyen?, százan?, vagy talán valaki egy-egy magában? - kilép, és elkezdődik újra a csodák története. Mert fúj a szél, lobog a láng és elragadtatott a lélek. És megszólal a szívekben, megformálódik a szavakban az újralfedezett örök üzenetet: hű az Isten, és nagy dolgokat cselekszik az övéivel.

Ez nem jeruzsálemi történet immár. Ez örök történet, mind a mai napig. A mi történetünk is lehet. Akkor, ha kérjük Istent, és Ő valóra váltja ígéretét rajtunk, s elküldi Szentlelkét, az áldott szelet, az ítélő-melegítő tüzet, az igaz elkötelezést. Mert enélkül Pünkösöd nem volt, nincs, és nem is lesz. De nemcsak Pünkösöd nincs enélkül, de gyülekezet sincs! Ezért nem érünk rá, Testvéreim! Önmagunkért és utódainkért és mindazokért, akiket még elhív az Úr, sürget bennünket az Isten lelke: kérjétek és adatik nektek, keressetek és találjátok, zörgessetek és megnyitattik nektek. Mert aki kér, az kap Szentlelkét, aki reménységet keres, az megtalálja azt, és aki bűnei és félelmei közül zörög Isten szívének ajtaján, annak megnyitja Isten a szívét.

És ahol Isten megnyitja a szívét, ott megindul a szél, lángra kap a szikra, és reménységgel telik meg a szív. Vagyis Pünkösöd lesz, és épül a gyülekezet. Ámen.

Jövel, Szentlélek Uristen, Töltsd be szíveinket bőven
Mennyei ajándékkal, Szívbeli szent buzgósággal,
Melynek isteni ereje Sok népet egy hitre vive.
Légy velünk is, te népeddel, Hogy teljünk meg dicséreteddel!
Halleluja, halleluja.

Luther Márton 1483-1546

DÓKA ZOLTÁN

IGAZSÁGTÉTEL

- Lutheri szempontok egy aktuális társadalmi kérdéshez - 1

A mai magyar társadalmat foglalkoztató kérdések között fontos helye van a rendszerváltozással kapcsolatos ún. "igazságtétel" kérdésének: történjek-e felelősségrevonás az elmúlt rendszerben elkövetett társadalmi bűnökkel kapcsolatban? Vagy minden ilyen irányú vizsgálat nélkül zárjuk le a múltat, kapjon mindenki tiszta lapot, s úgy induljunk együtt az új rendszerbe, közösen építve egy új, igazságos, demokratikus társadalmi rendet, ahol a múlt csupán tanulságul szolgál? Különösen az ország nyilvánossága előtt folyt Kónya-Pető vita mutatta, hogy milyen mélyrehatók az ellentétek, s mekkora indulati töltés kíséri a kérdés társadalmi megvitatását. Az egyik fél társadalmunk erkölcsi tisztulását várja az "igazságtételtől". A másik fél viszont társadalmi káosztól tart, amelyben eluralkodik a gyanúsítás, bizalmatlanság, gyűlölködés és bosszú lelkülete, és ez akadályozni fogja a teljes társadalmi összefogást igénylő erkölcsi és gazdasági kibontakozást, talpra állást.

A vitában ismételten elhangzik a kérdés: miért hallgat az egyház? Egy politológus ez év januárjában a televízióban egyenesen felkérte az egyházakat, hogy fejtsék ki álláspontjukat. Nem a politikába való közvetlen egyházi beavatkozásra biztatott, hanem arra, hogy az egyházak állítsák a kérdést saját tanításuk összefüggésébe s úgy adjanak elvi állásfoglalást. Ennek persze lenne politikai hatása, következménye, de nem jelentene közvetlen politizálást.

A következőkben e felkérést követve szeretném röviden felvázolni azokat a teológiai szempontokat, amelyek kijelölik a kérdés helyét a lutheri teológiában.

I.

Luther Isten kétféle igéjének, a törvénynek és az evangéliumnak a megkülönböztetésével alapvető hermeneutikai, értelmezési kategóriát fedezett fel a Szentírásban. Szerinte a kettő között "ég és föld" különbség van. A törvény legfőbb jellemzője, hogy Isten követelő akaratát hirdeti, felfedi a bűnt, és elítéli a bűnöst. Az evangélium viszont Jézus Krisztust, mint Isten ajándékozó kegyelmét, feltétel nélküli bocsánatát hirdeti a bűnös embernek.

Ez a megkülönböztetés Luther teológiai gondolkodásában egy koordináta-rendszerhez hasonlítható, amelyben minden teológiai kérdés elhelyezhető és értelmezhető. A törvény, mintegy a rendszer vízszintes, horizontális tengelye, az emberi élet e világi, földi valóságát határozza meg: az embert mint fele-

lős erkölcsi lényt szólítja meg és szembesíti önmagával, embertársaival, földi, történeti környezetével és mindezeken keresztül Istennel. Az evangélium viszont, mintegy a rendszer függőleges, vertikális tengelye, az emberi élet isteni, örök dimenziójáról mondja ki a végső szót.

E kettős - nomológikus (nomosz-törvény) és evangéliumi - aspektus vezette Luther szociáletikai alaptételéhez is, amely szerint Isten kétféleképpen kormányozza a világot és az emberi életet. Az e világi, "külső", "testi" élet kormányzása a törvény által történik, és ennek végrehajtója, "szolgáloja" (Róma 13,4) az ún. "világi felsőbbség". (Luther ezen elsősorban az államvezetést érti, de jelenti nála az emberi együttélésnek azt a jellegét is, hogy benne az élet rendjét egy természetes fölé- és alárendeltség biztosítja, mint amilyen a szülő és gyermek, a tanító és tanítvány, a vezető és vezetett viszonya.) Isten "lelki" kormányzása viszont az evangélium által történik, és ennek "szolgája", megbizottja az egyház.

Mármost Luther szerint Isten az ő kormányzásának mindkét eszközével, "a törvénnyel is és az evangéliummal is az igazságot tárja fel és juttatja érvényre, tehát "igazságot tesz", csak más-más alapon. A törvény az embertől követeli, hogy tegye, cselekedje az igazságot, és ennek alapján ítéli igaznak vagy bűnösnek. Itt tehát az igazságtétel az ember cselekedetei alapján történik. Az evangélium viszont "lelkileg", azaz Istenhez való közvetlen viszonyában szólítja meg az embert, és pedig mint a törvény által elítélt bűnöst, és azt a jó hírt közli vele, hogy Isten Jézus Krisztusért megkegyelmezett neki, megbocsátotta bűneit, megajándékozta Krisztus igazságával, és így felmentette, megszabadította a törvény vádoló ítéletétől. Itt tehát az igazságtétel alapja Isten cselekedete, bűnbocsátó kegyelme Krisztusban. Aki ezt az evangéliumot bűnbánattal és hittel fogadják (ez a kettő a megtérés tartalma), azoknak megújul az életük, mert Krisztussal jutnak életközösségre, és a Szentlélek ereje által belső önkéntességgel, a törvény fenyegető parancsa nélkül cselekszik Isten akaratát. Ezért ezeknek - mondja Luther - "semmiféle fejedelemre, királyra, urra, büntető hatalomra vagy jogra nem lenne szükségük..."² Csakhogy az igazi keresztyének, az igazán hívők mindig kevesen vannak, és rejtve; szétszórva élnek a világban. Ráadásul nekik is halálukig harcolniuk kell a bűnnel és a gonosz hatalmával.

Ezért marad ez a világ mindig a "törvény alatt" (v.ö. Gal 4, 4-5), amely parancsol, fenyeget, vádol és büntet. A szívet nem tudja megújítani, hitre vezetni (arra csak Krisztus és az evangélium képes a Lélek által), de legalább külsőleg fékezi a gonoszt, kordában tartja a bűnös embert, hogy ne pusztíthassa el önmagát, embertársát, környezetét. Ezért a törvény Isten jó ajándéka a bűnös, hitetlen világ számára. Általa óvja az életet a teljes káosztól és pusztulástól. A törvényhez tartoznak Isten őrző, megtartó jóságának azok az ajándékai is,

amelyek mintegy keretet, külső rendet adnak az emberi életnek. Ilyen a házasság, a család, a hivatás, a nép és az állami felsőbbség. A törvény éppen ezekben az életrendekben követeli mindenkitől különbség nélkül a felelős erkölcsi cselekvést, akár hívő keresztyén, akár nem. A törvény rendjében a motívumok, a belső indítékok nem számítanak. Csupán a külőleg látható és megítélhető cselekedet.

II.

Az eddigiek alapján máris néhány alapvető megállapítást tehetünk kiinduló kérdésünkkel kapcsolatban.

Luther ismételten hangsúlyozza, hogy a törvény és evangélium megkülönböztetését következetesen kell érvényesíteni minden kérdésben, és a kettőt nem szabad összekeverni. Ilyen maga az igazság kérdése. Döntő különbség van a hit által Krisztusban elnyerhető Isten előtti igazság (iustitia coram deo) és a törvény külső megtartásával elérhető polgári vagy emberek előtti igazság (iustitia civilis seu coram hominibus) között. Bár mindkettőben Isten akarata valósul meg, mégis mindegyik meg lehet a másik nélkül, de egyik sem helyettesítheti a másikat. A társadalom szemében igaz, becsületes ember is menthetetlen bűnös Isten előtt és csak Krisztus igazságában bízhat. Viszont a hívő ember is ítéletre, bírói megtorlásra méltó bűnössé lesz, ha embertársát bántotta, megölte, megkárosította, vagy a társadalmi közösség ellen vétkezett. Az is gyakori eset, hogy valaki saját bűne vagy mások rágalamazása miatt elveszíti polgári becsületét, világi igazságát, és többnyire nem is tudja többé visszaszerezni, de hite által, Krisztusban mégis igaz ember Isten előtt. Számos bibliai hely illusztrálja ezt. Pl. a farizeus és vámszedő példázatában Jézus a törvény világi mértéke szerint becsületes farizeust Isten előtt elmarasztalja, viszont a törvény szerint súlyosan elmarasztalható vámszedőt igaznak nyilvánítja. (Lukács 18,9-14). A Jézussal együtt megfeszített "gonosztevő" maga ismeri el, hogy méltó a világi hatalom által reá mért halálos ítéletre, amit Jézus sem vitat, de hitére válaszul neki ígéri a mennyet (Lukács 23,39-43).

A mai igazságtétel-vitában nem az a baj, hogy politikusok teológiai frazeológiát használnak, hanem az támaszt teológiai zűrzavart, aki a két aspektust - tudatlanságból vagy nagyon is tudatos szándékkal - összekeveri, Isten előtti egyetemes bűnösségünket és kegyelemre szorultságunkat társadalmi bűnök mentességére jogi érvenként használja, és arra való hivatkozással ezeket társadalmilag is, jogilag is elintézettnek akarja deklarálni. A vitában egyesek részéről ismételten hangoztatott "mindenki bűnös!" jelszó valójában csak a tiszta teológiai szempontokat ködösíti el, és összemosza a jogi különbséget a köztörvényes bűnözők és a társadalmi becsületben élők,

a tolvajok és a megkárosítottak, a gyilkosok és az áldozatok között.

Ezért óv Luther ismételt nyomatékkal az egyház és az állam Istentől kapott feladatának összekeverésétől is. Az egyháznak és képviselőinek nincs keresnivalójuk a politikai hatalom gyakorlásában. Dolguk kizárólag Isten lelki, evangéliumi kormányzásának képviselete és szolgálata. Viszont az állam sem veheti át az egyház funkcióját, és nem hirdetheti a bűnbocsánat evangéliumát. Aki az evangéliummal akarná kormányozni a világot, az - írja Luther - "olyasmire vállalkoznék, mintha egy pásztor egy istállóba hajtana farkasokat, oroszlánokat, sasokat, juhokat, s mindegyiket szabadon hagyná a többi között járkálni, és azt mondaná: legelésszettek, legyetek becsületesek és békességesek egymás iránt, az istálló nyitva áll, legelőtök van elég, kutyáktól s bunkótól nem kell félnetek. Itt ugyan a juhok békén maradnának, legelnének s hagynák, hogy irányítsák őket, de nem sokáig élnének, s egy állat sem maradna meg a másiktól. Ezért a két kormányzást gondosan meg kell egymástól különböztetnünk és mindkettőt meghagynunk: az egyiket, amely kegyessé tesz, a másikat, amely külső békét teremt és megakadályozza a gonosz tetteket. Egyik sem elég a másik nélkül a világban."

Luther tehát nemcsak jogosnak tartja a felsőbbség részéről az igazságtételt, hanem azt egyenesen Istentől kapott kötelességének nyilvánítja. A kérdés csak az, hogy ezt hogyan tegye. Luther számos iratban adott e téren elvi és gyakorlati tanítást. A következőkben ebből emelünk ki még néhány, ma különösen aktuális gondolatot.

"A világi hatalomnak vannak törvényei, amelyek tovább nem terjedhetnek, mint a testre, vagyona s arra, ami külsőleg létezik a földön. Mert Isten nem engedheti és nem is akarja, hogy rajta kívül más valaki uralkodjék a lélek felett. Ezért ahol a világi hatalom arra vetemedik, hogy törvényeket adjon a léleknek, ott Isten jogkörébe nyúl, s csak ámitja, rontja a lelkeket. Ezt nagyon világossá és kézzelfoghatóvá kell tennünk, hogy a mi lovagjaink, fejedelmek és püspökeink belásák, milyen ostobák, amikor törvényeikkel és parancsaikkal az embereket arra akarják kényszeríteni, hogy így vagy úgy higgyenek... A léleknek senki se parancsoljon, s nem is parancsolhat, még ha a mennybe vezető utat tudná is megmutatni, amit egy ember sem tehet, egyedül az Isten... Mindenkinek lelkiismeretétől függ, hogy miképpen hisz vagy nem hisz, s ebből a világi felsőbbségnek semmi rövidsége nincs. Ezért elégedjék meg és intézze a maga dolgait, az embereket pedig hagyja, hadd higgyenek így vagy amúgy, amint lehet és tetszik nekik és senkit erőszakkal ne kényszerítsenek, mert a hit az egyén szabad elhatározása, amelyre senkit sem lehet kényszeríteni..."

A lelkiismereti és vallásszabadságnak ez a radikális megfogalmazása szinte páratlan Luther korában. Etekintetben a 20. század sem érte utol őt, akit pedig a tudatlanság és a rossz-

indulat a második világháború után még Hitler "előfutárának" is kikiáltott.

Bár az iménti idézet magáért beszél, mégis érdemes néhány aktuális kérdésre alkalmazni.

Ha valaki az igazságtételt úgy érti, hogy mindenkit felelősségre kell vonni, aki kommunista eszméket vallott vagy vall, aki a pártállam idején párttag vagy éppen pártfunkcionárius volt, de semmi köztörvényes bűnt nem követett el, az Luthert nem tudhatja a maga oldalán. Másfelől viszont az sem hivatkozhat Lutherre, aki az igazságtételt úgy érti, hogy most meg a keresztyénséget kell "kötelező ideológiává" tenni a társadalom számára. Ennek a veszélye ugyan közel sem olyan nagy, mint baloldali, liberális atheista csoportok politikai propagandaként híresztelik. Az viszont - főként az egyházakban - megfigyelhető, hogy az egyház térnyerését a társadalmi közéletben, kultúrában, közoktatásban és magában a politikában is néha olyanok szorgalmazzák legharciasabban és legkevesebb történelmi megértéssel és türelemmel, akik a pártállam egyházsorvasztó politikájának legodaadóbb kiszolgálói s egyben hasznélvezői voltak. Ugyanakkor "a lélek szabadsága" lutheri elvének az sem felel meg, ha valaki a pártállam hosszú szellemi terrorjának kábulatából nehezen ocsudó egyházak talpraállási próbálkozásait - azok számos hibájára jogosan(?) hivatkozva - valamiféle fiktív "világnézeti semlegesség" jelszava mögé bújva akarja megakadályozni vagy legalábbí nehezíteni. Különösen groteszk, ha a pártállami terror egykori kivitelezői és kegyeltjei az egykori üldözötteken kérik számon a "pluralizmust", a "toleranciát", a "másság elfogadását" - mi-csoda üres frázisokká váltak máris e fontos tartalmú fogalmak! -, egy szóval a demokráciát.

EzEK után nézzük, milyen egyéb tanácsokat ad Luther a felsőbbségnek a hatalom gyakorlásához. Nemcsak a történelmi helyzetnek felel meg, hanem teológiai jelentősége is van annak, hogy elsősorban olyan vezetőket, fejedelmeket tart szem előtt, akik keresztyének, és úgy akarnak élni a hatalommal, hogy megőrizzék mind polgári becsületüket, mind keresztyén voltukat.

Mindenekelőtt az önfeláldozó szeretetet ajánlja. A fejedelem, a hatalom gyakorlója ne zsarnoka, hanem szolgálója legyen a népnek. "Ne gondolkodjék így: ország s népe enyém, azt teszek, amit akarok!, hanem így: én az országé és a népe vagyok, azt kell tennem, ami nekik hasznos és jó."⁵ Azután legyen a felsőbbség igazságos, bölcs és méltányos. Igazságos: vagyis ne tegyen kivételt senkivel, a törvényt pártatlanul alkalmazza és ne hallgasson a hízelkedőkre! Feltétel nélkül ne bízzék senkiben, csak Istenben. Bölcs: úgy büntessen, hogy nagyobb kár és igazságtalanság ne történjék, mint amit büntet. "Nehogy amikor a kanalat felemeli, széttapossa a tálát, és egy koponyáért országot, népet nyomorba taszítson."⁶

Ha valakinek a bűnössége minden kétséget kizáróan nem állapítható meg, inkább tévedjen az enyhébb ítélet irányában, mert "még mindig jobb, ha egy gazfickót életben hagynak, mint ha egy becsületes embert megölnék, mert gazfickója van s lesz a világnak, de becsületes ember kevés van." Legyen a hatalom gyakorlója méltányos is! Ne általános ítéleteket hozzon, hanem minden esetet külön vizsgáljon meg, minden mentő körülményt vegyen figyelembe, s azok alapján minél enyhébb ítéletet hozzon, mert a jogot és a törvényt lehet rosszindulatúan is alkalmazni.

Luther ismételten hangsúlyozza, hogy a büntetés legfőbb célja nem lehet a pusztá megtorlás és elriasztás, hanem kell, hogy ezek is a közösség életének, igazságos rendjének helyreállítását és védelmét szolgálják. Sőt ezt a pozitív szándékot kell követni magával a vétkezéssel kapcsolatban is: nem elpusztítani kell, hanem - hacsak lehet - visszanyerni a közösség számára. Ez viszont nem megy másképpen, csak úgy, hogy a bíró leleplezi a bűnt, a bűnös pedig elismeri bűnösségét és elfogadja a büntetést.

Fontos megkülönböztetést tesz Luther a felsőbbtség és az egyes állampolgár között. Ahogyan a kormányzás, úgy a bíraskodás is a felsőbbtség dolga, nem az egyes emberé. Különösen az önbíráskodás jogtalanságát hangsúlyozza ezzel kapcsolatban. "A gonoszság megbüntetése nem egyesek feladata, hanem az csak a felsőbbtséget illeti meg, amely a kardot viseli... Így rendelí ezt a természeti és minden világi jog is, hogy senki se lehessen, de ne is akarjon a saját bírója lenni, sem pedig maga bosszút állni..."⁸ Igazuk van azoknak, akik ma az egyéni bosszú felélesztésétől óvnak. Ez mindenképpen romboló, sőt tragikus lenne társadalmunk életére. De ez ellen a leghatékonyabb védekezés éppen az, ha a felsőbbtség nem nézi tétlenül a jogos vagy jogtalan indulatokat, és nem vár, míg azok robbanásához vezetnek, hanem maga veszi kezébe - kötelességét teljesítve! - az igazságszolgáltatás ügyét, és józan bölcseséggel, minden irányban(!) emberségesen, az élet és a közösség, a társadalom érdekében dönt a nyilvánosság előtt a valódi bűnügyekben. A rosszindulatból, az okatlan bosszúvágyból született fiktív ügyeket viszont ugyanilyen határozottan és nyilvánosan elutasítja, és az önbíráskodást megbünteti.

IV.

Ott ahol a koordináta-rendszer két tengelye, törvény és evangélium találkozik s egymással megütközik, Krisztus keresztje áll. Itt vette magára a törvény kárhóztató ítéletét az Isten előtt egyetlen Igaz. Így szerzett szabadulást Isten ítéletétől a bűnös ember számára és nyitott utat az ő igazságában való részesedésre. A hit igentmondás Krisztus keresztjére: magaménak vallom a bűnt, amelynek ítéletét ő magára vette és elfogadom az ő igazságát, amellyel megajándékoz. Így szabadít meg

Krisztus hit által a törvény és a bűn hatalmától, s egyúttal részesít, belevon a maga igazságába, amelynek tartalma az önfeláldozó szeretet. Ezért a valódi Krisztus-hit egyúttal ennek a szeretetnek aktív valóságát is jelenti.

Az a hely, ahol Isten kétféle kormányzása, a törvény és evangélium dimenziója, a politika és a keresztyénség teológiailag legálisan, közvetlenül találkoznak, maga a hívő keresztyén ember. Ő hite által szabad a törvénytől és annak világától, hiszen Krisztus megszabadította attól. De a Krisztusban nyert szeretet arra készíti, hogy a "törvény alatt élőkért" vállalja a törvény alatti élet rendjét, ahogyan Krisztus is tette. A keresztyén embernek ezt a paradox helyzetét - hite által szabadon a törvénytől, szeretete által alávetve a törvénytnek - így írja le Luther:

"A keresztyén ember nem önmagában él, hanem Krisztusban és felebarátjában. Krisztusban a hit által, felebarátjában a szeretet által. A hit által maga fölé emelkedik Istenhez, a szeretet által viszont ismét leszáll Istentől önmaga alá, és mégis megmarad mindig Istenben és az isteni szeretetben."

Ezt a szeretetet Luther két vonással jellemzi: másokért ment, önmagáért semmit! Harcol mindenkiért, minden élet megmentéséért abban az életrendben, ahol éppen él. Közben pedig elszenved és megbocsát minden sérelmet, bántást, üldözést, ami őt magát személy szerint éri. Luther tudja, hogy ez a mindent megbocsátó magatartás "a kereszt boldogságához" tartozik. Ezért írja: "A keresztyének önmagukért nem karddal és puskával harcolnak, hanem kereszttel és szenvedéssel, ahogyan vezérük, Krisztus sem a kardot forgatja, hanem függ a kereszten."¹⁰

Mivel Magyarország lakosságának jelentős része keresztyéneknek vallja magát, azért az egész igazságtétel-vitában rendkívül fontos lutheri tanulság és feladat, hogy önmagunkban és egymásban élesszük a megbocsátás lelkületét, amely legyőz minden személyes bosszúvágyát, és Krisztus szeretetének titkát ismerve, meg tudja különböztetni a bűnöst és a bűnt. A mai magyarországi keresztyénség talpraállításában, társadalmi szolgálatának kialakításában döntő lesz, hogy ezt a vizsgát hogyan állja meg.

Természetesen ahhoz, hogy a megbocsátás készsége ne legyen hiábavaló, arra is szükség van, hogy legyen "bűnös", aki vállalja és megbánja a bűnt. Igaz, a bűnbánat nem feltétele a bocsánatnak, sőt az előlegzett, feltétel nélküli bocsánat a legmélyebb forrása az őszinte bűnbánatnak. A törvény legszigorúbb ítélete sem tud olyan mély bűnbánatot ébreszteni a szívünkben, mint Krisztus keresztje. Ugyanakkor az is igaz, hogy a bocsánat bűnbánat nélkül olyan, mint egy el nem fogadott kényújtás. A bűnbánat az a kikerülhetetlen szoros kapu, amelyen át a bocsánat célhoz ér, és békét teremt. Ez egyaránt érvényes Isten bocsánatára és az emberek közötti megbocsátásra.

Csak sajnálni lehet, hogy egyházi újságban megjelenhet olyan cikk, amely - amellett, hogy a törvény és evangélium, a politika és a teológia összekeverésének tipikus példája, - a bűnbánat nélküli bűnbocsánatot propagálja, sőt azt, az egyházi és teológiai megújulás jeleként prognosztizálja.¹¹ Bizony, néha a politikusok jobb teológusok, mint akik önmagukat neveztek ki annak! Jó példa erre a miniszterelnök idevágó karácsonyi(!) nyilatkozata: "A történelmi igazságtétel elkerülhetetlen. A jogállamiság keretein belül ezt meg kell tennünk. Egyetlen olyan törvényt sem hoztunk, amely ne állna ezzel összhangban, s csak csodálkozni lehet azon, hogy amikor gyilkosokról, gyilkosságban közreműködőkről vagy a hazaárulás nagyon súlyos, minősített eseteiről van szó, ezt a törvényt egyesek a jogállamisággal ellentétes döntésként fogják fel. A meghozott törvények - ismételten hangsúlyozom - nem állnak ellentétben az igazságérzettel, a jogállami keretekkel. Nagyon hozzájárult volna a békesség megteremtéséhez, ha azok, akik korábban elkövették ezeket a bűnöket, ma nem haszonélvezői lennének a múltban szerzett kiváltságaiknak, hanem lett volna bennük annyi szemérem, hogy meguktól elismerik tetteiket. Ha hajlandók lettek volna szégyenkezve röstellkedve, de legalább bevallani, akkor a társadalom sértett csoportjai, a megpróbáltatásokat átéltek sokkal könnyebben válnának megbocsátóvá és felejtővé."¹²

Végül a társadalmi igazságtétel kérdésében a megbocsátás szerepének pontos körülírásához még egy körülményt említeni kell. A feltétel nélküli megbocsátás, akár valamennyi sértett részéről is, nem jelenthet társadalmi restaurációt, és nem léphet a bírósági döntés helyébe. Ha valaki közéleti tevékenysége során olyan bűnt követ el, amellyel rombolja a közösséget, akkor a közösség tagjainak bocsánata esetén sem maradhat meg hivatalában, amellyel visszaélt, mert erkölcsileg alkalmatlanná vált rá. Szemléletes példát mond erre etikájában W. Elert, századunk egyik legjelesebb lutheránus teológusa. A háború okozta inséges időkben gyakran előfordult, hogy valakit megbíztak az élelmiszerfejadagok kiosztásával. Ha az illető keresztyén volt, akkor bizonyára a fejadagon messze túl, bőségesen ellátta volna élelemmel az első anyát, aki éhes gyermekeivel hozzá ment. Csakhogy éppen így vétkezett volna a keresztyén szeretet ellen, hiszen más anyák is vártak éhes gyermekeikkel a fejadagra. Ha viszont önmaga számára tett félre jogtalanul a fejadagokból, és az kiderült, akkor a megkárosítottak, ha valóban keresztyének voltak, bizonyára megbocsátottak neki. De az is bizonyos, hogy a fejadagok szétosztását többé nem bízták rá.¹³

V.

Befejezésül vessük fel ismét a kiinduló kérdést: miért hallgatnak az egyházak ebben a fontos kérdésben? Több oka is lehet ennek. Például a bizonytalanság. A gyors politikai változások

hatásából még nem tudtak felocsúdni azok - teológusok, lelkészek -, akiknek elsősorban lenne feladatuk a válaszadás. Egy másik ok lehet éppen a múlt példáján okuló vonakodás a politikai kérdésekben való állásfoglalástól. Ez annál inkább érthető, mert a politika színterén már kialakultak a vélemények, és így nehéz elkerülni a szolgálai csatlakozást valamelyik párt-politikai állásponthez. Egy harmadik okra a bevezetőben említett televíziós adásban egy fiatal református lelkész hívta fel a figyelmet: az egyházak is jelentősen belesodródtak a pártállami politikába. Múltjuk teszi némává őket.

Azt hiszem, a három válasz megfér egymás mellett. Együtt igaz mind a három. Kérdés viszont, hogy az egyházak mikor tudnak végre elmozdulni a jelenlegi holtpontról. A mesterséges ködök az egyházakban is egyre inkább széteszlanak, és az egyháztagok körében egyre nő az igény, hogy az egyházakban is megtörténjék az "igazságtétel", vagyis a múlt személyekig menő, őszinte feltárása. Nem bosszúvágy, nem leszámolási szándék kelti ezt az igényt. Éppen ellenkezőleg! A megbocsátás készsége, amely az egyházakban is szeretné lezárni a múltat, hogy felszabadult szívvel lehessen nekilendülni a jövő építésének. Nemcsak a politológus, de az egyházak népe is várja vezetőitől a világos állásfoglalást, amit az tesz majd hitelessé és a társadalmat is segítő példaadássá, ha minden vezető személy szerint számot vet múltjával, és levonja annak konzekvenciáit. Hévízgyörk, 1992. március 2.

Jegyzetek

- 1 V.ö. korábbi írásaim fejtegetéseit a Keresztyén Igazság új folyamában: 1-2/89: Summa summarum - 3/89: Nyílt levél - 11/91: Aktuális körkép - lutheránus szemmel.
Dolgozatom Luther-idézetei a következő művekből valók:
  - Von der Freiheit eines Christenmenschen, 1520
  - Von Weltlicher Obrigkeit, wie weit man ihr Gehorsam schuldich sei. 1523
  - Vermahnung zum Frieden auf die zwölf Artikel der Bauernschaft in Schwaben. 1525
  - Ob Kriegsleute auch in seligem Stande sein können. 1526
 Valamennyi idézet a "Martin Luther, Ausgewählte Schriften" című, hat kötetes jubileumi kiadásból való (Frankfurt am Main, 1983⁴). A fordításnál figyelembe vettem a Masznyik-féle magyar nyelvű kiadványt is ("D.Luther Márton művei", I-VI. kötet, Budapest-Pozsony, 1904-1917 - a Luther-Társaság kiadása).
- 2 I.m. IV.kötet, 43. lp.
- 3 I.m. IV.kötet, 46. lp.
- 4 I.m. IV.kötet, 60.61.63. lpk.
- 5 I.m. IV.kötet, 75. lp.

TANULMÁNYOK

- 6 I.m. IV.kötet, 79k lpk.
- 7 I.m. IV.kötet, 60.lp.
- 8 I.m. IV.kötet, 109.lp.
- 9 I.m. I.kötet, 263.lp.
- 10 I.m. IV.kötet, 118.lp.
- 11 Lásd az Evangélikus Élet 1991. december 1-i száma 3. oldalán a "Politikai teológia" című cikket!
- 12 Lásd az Új Ember 1991. december 22-29-i száma 1. oldalán az interjút!
- 13 Werner Elert, Das christliche Ethos, Tübingen 1949. 537k lpk.

Az országgyűlésen rövidesen tárgyalásra kerül az ún. III/III. törvényjavaslat. Szükségesnek tartjuk ezzel kapcsolatban - utalva a fenti tanulmányra - álláspontunkat röviden összefoglalni. Ezt azért is tartjuk nélkülözhetetlennek, mert elhangzanak olyan vélekedések, amelyek az egyháznak kivételezett helyzetet szeretnének biztosítani.

1) Az egyháznak ilyen kivételezettsége Isten világi kormányzásának és a felsőbbség Istentől kapott feladata gyakorlásának jogtalan korlátozása. A Szentírás egyháztól kívánt "több igazság"-nak minimális követelménye, hogy a "iustitia civilis" megtartásáról kész legyen bármikor számot adni a felsőbbségnek.

2) Az egyház autonómiáját nem sérti, ha a törvényt rá is alkalmazzák, mert az autonómia nem a vétkezés szabadságának, hanem feladata végzése szabadságának biztosítója.

3) Az egyház tekintélyének és hitelességének, megújulási készségének nem, az a bizonyossága, hogy vétkeit titkolja és elleplezi, hanem az, hogy élen jár bűnei felismerésében, megvallásában, megbánásában és amennyiben lehetsége, jóvátételében. Isten az egyházat ebben is példává akarja tenni.

4) A megújulás az igazságos büntetés alázatos vállalásával kezdődik. Méltán ítélné el a közvélemény az egyházat, amely kívül akar maradni, vagy fölé akar emelkedni a törvénynek és a társadalomnak, nem pedig a közösséget vállalni vele.

5) A népünk ellen elkövetett nyilvános bűnök titokban, "belügyként" való kezelése nem emeli, ellenkezőleg lerontja az egyház tekintélyét. Egyházi belügyként kezelhetők a tanításra és életvitelre vonatkozó olyan ügyek, amelyeket az Egyházi Törvények és a Lelkészi Becsületészek szabályoznak.

(Szerkesztőség)

HANS HEINRICH SCHMID

AZ ÚJSZÖVETSÉGI KRISZTOLÓGIA ÓSZÖVETSÉGI ELŐFELTÉTELEI

Az, hogy az Újszövetség lényeges pontokon az Ószövetségre épül, ma meglehetősen vitán fölüli áll. Markion ugyan egykor úgy vélte, hogy az Újszövetség Istenét az Ószövetségtől alapvetően meg kell különböztetni, s hasonló hangok jelentkeztek a felvilágosodás korában és a 20. század első harmadában is, egészében véve ezek mégis kivételek. Az Ószövetség egyike az Újszövetség legfontosabb előfeltételeinek.

Történetileg ez mindenestre így van. Így van-e azonban teológiaiilag is? Ha teológiaiilag is előfeltétele, akkor ez azt jelenti, hogy az Újszövetséget nem csupán történetileg, de teológiaiilag sem lehet az Ószövetség nélkül megérteni.

Számomra kétségtelen, hogy ez a helyzet, és hogy mi újra egy "bibliai teológia" feladata előtt állunk, a részletekben bárhogy valósítjuk is meg ezt. A következőkben néhány szempontot fogalmaznék meg, hogy etakintetben milyen megoldások lehetségesek, s mindezt az újszövetségi krisztológia három centrális témáján mint példán szeretném bemutatni.

KIRÁLY - MESSIÁS - KRISZTUS

Az első példa legyen ez az újszövetségi mondat: "Jézus a Krisztus". Azt, hogy ez az Újszövetség egyik legfontosabb krisztológiai alapmondata, nem szükséges kifejtteni. Éppen így világos az is, hogy ez a mondat közvetlenül az Ószövetségre utal.

Tudvalevően a krisztosz görög fogalom és cím a klasszikus görögységben így nem fordul elő. Csak a Septuagintában található, majd - az Újszövetségtől kezdve - a keresztyén irodalomban; és az ószövetségi "masiach", "felkent" szó fordítása. A kérdés tehát ez: van-e teológiai jelentősége annak, hogy ez az egészen központi krisztológiai cím ószövetségi eredetű?

Az első lépés, amit ennek a kérdésnek a megválaszolásához meg kell tennünk, éppen olyan egyszerű, mint amilyen alapvető és elfogadott. Mert ez a mondat: "Jézus a Messiás" az ószövetségi messiásvárásra utal vissza. Először tehát ebben az irányban kell vizsgálódnunk. A messiásvárás persze nem áll izoláltan az Ószövetségben. A Dávidra és királyságára való visszatekintéssel kapcsolódik össze elválaszthatatlanul, egészen az Újszövetségig menően.

Miért hivatkozik a messiásvárás Dávidra? Ennek a vizsgálata vissza kell, hogy vezessen az ószövetségi Dávid-hagyományhoz. Dávid számított az Ószövetségben az ideális királynak, akihez egyetlen király sem volt hasonlítható Izrael történetében. Ezzel az eszményi Dávid-képpel a háttérben várják egy új Dávid-származék megjelenését.

De hát mit is jelent itt az, hogy "ideális király"? Mit tart az Ószövetség egy ideális király feladatának? Ha ennek utánajárunk, még az Ószövetségen is túlra kell néznünk, arra a király-képre, amely a Kelet közös öröksége. Az a mérték ugyanis, amelyen Dávid ideális királynak bizonyul, messzemenően megfelel annak, amit az ókori Keleten a királytól elvártak.

Ez a mondat, hogy "Jézus a Krisztus", történetileg, és feltehetően ugyanúgy teológiailag is, egy hosszú tradíciótörténethez utal bennünket. Ennek a mondatnak a megértéséhez ezt kell nyomon követnünk.

Az ókori Keleten a király Isten fiának számított, Isten földi helytartójának, akinek a teremtés isteni rendjét kell a földi tereken megvalósítania. Így várták (mindenekelőtt Egyiptomban), hogy hivatalba lépésével a Föld az üdv világává változik. A vonatkozó textusokban ez úgy jut kifejezésre, hogy trónra lépésével a természet kivirágzik, hogy a jog és az igazságosság elfoglalják helyüket, hogy bölcsen uralkodik, hogy minden kultusz a legjobban felvirágzik, és hogy a király minden ellenséget távol tart országától. Egy - legalábbis elméletileg az egész világot átfogó - békekorszak jön létre. Ennek megfelelően fogalmaznak az ókori Kelet királyhymuszai. A király alapvető funkciója tehát abban áll, hogy megadja a világnak a béke és igazságosság életet biztosító rendjét. S ezt éppen azért, mert ő Istentől - minden esetben a teremtő Istentől - hivatalba helyeztetteknek számít, mert őt Isten a saját fiának és helytartójának nevezte ki. Így végül is az isteni béke, az isteni üdv, az isteni teremtési rend az, aminek a király által a földi területen realizálnia kell.

Természetesen tudták, hogy nem minden király volt ideális király ebben az értelemben. Mindazonáltal - vagy éppen ezért - a trónra lépéskor és a hymuszokban ilyen értelemben beszélték, hogy a valóság akkori mitikus-mágikus értelmezésének megfelelően a királyt erre az ő tulajdonképpeni funkciójára "teológiailag" ráhangolják.

Több textus is van az Ószövetségben, amely azt mutatja, hogy a korai Izraelben, a jeruzsálemi hagyomány keretei között, a jeruzsálemi királyt is hasonló kategóriákban értelmezték. Elég itt csak a 2. vagy a 72. zsoltárra gondolni. A jeruzsálemi király uralkodásától is egy nagy, Istentől való, életet biztosító béke beköszöntét várták. A 2. zsoltár ezt a királyt is Isten "fiának", és egyúttal - tekintettel a királyságra történő felkenésre - az ő "felkentjének", az ő masiach-jának, "Messiásnak" nevezi (Zsolt 2,2). Így a "Messiásról" való beszéd első, legrégebb helye az "Isten fia" cím közvetlen közelében található.

A királynak ez a két címe összetartozik. A "Messiás" ugyanazt jelenti, mint a "fiú": Isten megbízottja, isteni üdvözítő. Teológiailag kifejezve: Isten, király és üdvösség a legszorosabban összetartoznak. A királytól azt várják, hogy

megvalósítja az isteni üdvöt. Ennek hátterében annak a tudata áll, hogy az ember, a nép erre az üdvre és egy üdvhozóra életbevágóan rá van utalva. Ez a "Messiás" a földi király, Jeruzsálem mindenegyes történelmi királya. Az eszközü pedig, amivel ezt a királyt erre az ő feladatára ráhangolják, mint egyébként is az ókori Keleten, a mitikus-mágikus szertartás volt. Ezen a módon valóban sikerült is e kor Izraelének ténylegesen megbizonyosodnia Isten üdvösséges jelenlétéről.

Aztán következett a királyság korának története a maga tapasztalataival. Izrael megélte azoknak a századoknak politikai és szociális felívelését és hanyatlását. Majd a két állam, Izrael és Júda alkonyát. Királyok jöttek és mentek, és képtelenek voltak elhárítani a hanyatlást. Sőt, a történelem és a királyok nem jogot, igazságosságot, békét és életet hoztak, hanem problémát problémára halmoztak, és végül politikai katasztrófához vezettek.

Ezzel megváltozott Izraelnek a királyaihoz való viszonya. A király mítikus körítése erejét veszítette a leleplező tények következtében (mint ezzel egyidőben más mítikus magyarázati kategóriák is). Elkezdtek az egyes királyokat közvetlenül azon lemérni, hogy vajon hivatalukból fakadó tulajdonképpeni megbízatásuknak eleget tesznek-e, és biztosítják-e a jogot és az igazságosságot, a békét és az életet. Hogy az eredmény milyen gyakran volt negatív, az még ma is kiolvasható a prófétai könyvekből vagy a Királyok könyveinek történeti leírásaiából.

Étekintetben közismerten a deuteronomista történeti műve a legmesszebb. Egyik király a másik után ezzel az eredménnyel ábrázolja és minősíti: nem Jahve, hanem Izrael és királyai az okai a fogságnak. A királyok nem üdvöt hoztak, hanem szerencsétlenséget okoztak.

Vajon el van ezzel intézve a királyság? A királysághoz kötődő várakozások mind hamisak voltak? Az ígéretek, amelyeket a királyság hozott magával, mind odalettek? A deuteronomista így véli: nem. A királyság fölött gyakorolt minden kritika mellett is úgy ábrázolja a királyságot, mint ami mindenek ellenére Jahvétől rendeltetett (vö. 1Sám 8-12). Különösen kiemeltén ábrázolja a deuteronomista a nátháni jóvendölést (2Sám 7): Bár egy király vétkét meg kell torolni, de a dávidi királyság mint olyan örökké fenn kell, hogy álljon. Talán erre a helyzetre utal a Királyok könyveinek sajátosan nyitott befejezése is, amely arról tudósít, hogy Jojákim királyt megmáltázták a babiloni király asztalához (2Kir 25,27-30). Ez pedig azt jelenti, hogy a deuteronomista számára, a királyokon gyakorolt minden kritika mellett is, a királyság sokkal több, mint amit abból a királyok csináltak.

—A királyság mindenképpen joghoz és igazságossághoz, békéhez és üdvöz vezetett volna, s kellett volna, hogy vezessen. Hogy nem ez történt, ez Izraelnek és különösen is királyainak a vétkén múlt. Így itt is Isten, király és üdv vál-

tozatlanul összetartoznak. A király és az üdv azonban ténylegesen egy olyan feszültségzónába kerültek, amelynek centrumában a véték témája vált tudatossá.

Izrael fogságba került, és nem utolsósorban a deuteronomista vezette rá arra, hogy sorsát a próféták értelmében vétke következményének értsse. Ez azonban éppen annak a rendíthetetlen bizonyosságnak az alapján történt, hogy Isten tulajdonképpen és végső akarata ezzel a világgal és az ő népével nem az ítélet, hanem az üdv és a béke. Így reménykedett hát Izrael a hazába való visszatérésben és abban, hogy akkor, a fogság után, ha Izrael megbűnhődött vétkeéért, az üdv valósággá válik.

Az Isten, király és üdv összefüggése új jelleget és aktualitást kap. Izrael új uralkodókban kezd reménykedni; uralkodókban, akik tehát feladatukat valóban teljesítik (vö. Jer 23,1-3), és reménykedik a dávidi királyság visszaállításában (vö. Ám 9,11): A visszatekintésben pedig tündöklővé válik a kor, amelyben Dávid uralkodott, mint egy olyan kor, amelyen nyilvánvalóan felismerhető az az áldás, mint Isten a királyon keresztül akar megvalósítani. Dávid korában Isten nyugalmat adott Izraelnek minden környező ellenségétől (2Sám 7,1). Dávid jogot és igazságot szolgáltatott népének (2Sám 8,15). Bölcs volt és eredményes (1Sám 18,14.15.16). Isten megsegítette őt mindenben, amit cselekedett (2Sám 8,6.14), és neve fénylő példája lett az igazi királynak és mindazoknak az elemeknek, amelyek az ókori Kelet király-ideológiájából ismertek.

Ez a Dávid-kép is arról beszél, hogy Isten, király és üdv összetartoznak. Ezt az idealizált képet azonban ettől kezdve az időközben távolivá lett múltnak az alakjáról mintázzák. Izrael ezzel tudatosítja egyrészt a maga számára, hogy milyen hiányos a jelenlegi helyzete, egyúttal azonban megbizonyosodik afelől, hogy Isten, király és üdv végső értelemben mindennek ellenére összetartoznak. S éppen ez tudott a restitúcióra vonatkozó reménység alapjává válni.

A dávidi királyság visszaállításának a reménye mégsem teljesült. Sor került ugyan egyes hazatelepülésekre, és például ezek vezéréhez, a dávidi Zerubbábelhez nagy reményeket fűztek. Zerubbábel azonban szép csendben eltűnik a hagyományból. A nagy üdv- és békekorszak nem köszöntött be. A királyság nem támadt fel ismét. Izrael továbbra is idegen hatalmak fennhatósága alatt állt, először a perzsáké, aztán a görögöké és végül a rómaiké alatt.

Izrael azonban mégsem adta fel Isten békéjével és üdvével kapcsolatos reménységét, s egy olyan királyra vonatkozó reménységét, aki ezt a békét és ezt az üdvöt el fogja hozni. Eközben mindenesetre újból módosult az Isten, király és üdv viszonyának a jellege. A meghiúsult restitúciós reménységekre való tekintettel Izrael arra a felismerésre jutott, hogy ebben a történelemben tulajdonképpen sohasem lesz lehetséges, hogy egy király úgy legyen király, ahogy ez a világban való igazi

béke megvalósításához szükséges lenne. Ehhez túlságosan nagy a világ belső meghasonlottsága és az emberek bűne.

Ennek belátása mégsem rezignációba vitte Izraelt, hanem éppen ellenkezőleg a királyvárásnak egy új formáját eredményezte, és ez az istenhitéből következett. Legyen bár a világ még oly békétlen, Isten a maga békeakarásával most is ott áll e mögött a világ mögött. Isten egykor be fog avatkozni, hogy a sötét történelmet világosságra változtassa, hogy egy alapvetően új kezdetet indítson el, hogy egy dávidi értelemben vett eszkatológikus királyt támasszon (Ézs 9,1-6; Jer 23,5k).

Ezzel egy tulajdonképpeni messiásvárás első formáinál vagyunk. Amit ez a király hoz, abban tartalmilag nincs semmi új. Ez az, amit az ókori Kelet legkorábbi korszaka óta a királytól mindig is vártak, hogy tudniillik, amit Isten nevében hoznia kell és hozni fog, az "a földön békesség". Nem meglepő hát, hogy Ézs 9,1-6 szoros összefüggéseket mutat az egyiptomi király-értelmezéssel, és hogy Jer 23,5k a Sámuel-könyvek főntebb vázolt Dávid-ábrázolásával való közeli rokonságán túl az ókori Kelet megfelelő tradícióin alapul. A királyságnak ez a tartalmi kontinuitása lehetővé teszi ebben a korszakban azt is, hogy olyan prominens ójeruzsálemi textusokat is, mint a 2. vagy a 110. zsoltár, a messiási várakozás textusaiként olvassák.

Ez az eljövendő messiásra vonatkozó reménység az ószövetségi önértelmezés szerint nem egyszerűen egy jobb jövőben való vigasztalódás. Sokkal inkább annak a bizonyosságnak a kifejezése, hogy Isten változatlanul ott áll e mögött a történelem mögött, és ragaszkodik üdvakarataához. Ez motíválja nehéz időkben is ehhez az Istenhez és a történelemmel kapcsolatos céljához való igazodást, s a megmaradást a békesség útján.

A helyzet, amiben Izrael élt, a görögök és a rómaiak alatt mindig fenyegetőbbé vált. Istenből és üdvösségéből a történelemben egyre kevesebbet látott az ember. De annál inkább erősödött az a meggyőződés, hogy ennek a világnak az ideje rövidre van szabva; hogy Isten a legközelebbi jövőben belenyúl az eseményekbe; hogy akkor eljön a messiás, és vele Isten munkálkodása a világban ismét látható lesz; és hogy Istennek egy új világa köszönt ránk, amelyet ekkor valóban az ő üdve és békéje jellemez. Végül is így lesz Jézus kora a felfokozott messiásvárás idejévé.

Ez az a háttér, amelyből elsősorban érthető, hogy mit is jelent, ha Jézust Messiásnak, Krisztusnak nevezik; ha Isten Fiának vagy a zsidók királyának vallják; ha születésekor az angyalok azt hirdetik: békesség a földön; és a többi. Az Újszövetség ezzel azt mutatja, hogy ennek a Jézusnak az eljövetele összefügg mindazzal, ami ennek a királyvárásnak a hosszú történetében mindig is a viták tüzebe került: Isten jelenlétének kérdése ebben a világban, a béke és az igazságosság kérdése, egy olyan világ kérdése, amelyben mindenkinek életlehetősége van. "Jézus a Krisztus" azt jelenti: Jézus az, aki

elhozta Istennek azt a békáját, amelyben az emberiség már oly régóta reménykedett. Ebben a békétlen világban vele bizonyult Isten Istennek ismét és most igazán.

Még itt, ennek a hagyomány-vonulatnak a végén is az Isten, király és üdv összetartozásáról van szó. A mód, ahogy ez az összetartozás formálódik, a történelem folyamán mindenesetre többszörösen - és visszafordíthatatlanul - megváltozott. Az első idő mítikus formája többé már nem bizonyult megfelelőnek. A vétek témájától, ami ennek a történelemnek a során tudatossá lett, nem tudták és mi sem tudjuk magunkat többé függetleníteni. Az a reménység, hogy egy ilyen királyság e világon belül megvalósítható, tarthatatlannak bizonyult. Az Isten, király és üdv összetartozását megint másként kell leírni. S éppen ezt teszi az Újszövetség.

Erről később még valamit részletesebben is el kell mondani. Amire azonban először is utalni kell, az a következő: Amikor Jézust messiásként jelölik meg, akkor ebben megmutatkozik, hogy itt még ugyanarról a problémáról van szó, mint a korábbi egész idő alatt. Nevezetesen arról az alapvető kérdéstről, hogy végül is igazában hogyan lehetséges az élet békében, igazságosságban és üdvösségben. Az újszövetségi felelet nem lett volna lehetséges a tapasztalat és a hit hosszú ószövetségi története nélkül, ennek minden pozitív és kritikai tapasztalata és felismerése nélkül. Itt valójában egy teológiai vonal fut az Ószövetségtől az Újig: király - Messiás - Krisztus, amelynek háttere nélkül az újszövetségi mondat, hogy "Jézus a Krisztus" a maga valódi dimenzióiban érthetetlen marad.

Mindazonáltal Jézus nem úgy volt a Messiás, ahogy azt a késői Ószövetség várta. Jézus nem diadalmas királyként, pompában és dicsőségben jött, mint ahogy egyesek ezt még virágvasárnap is gondolták, hanem úgy jött, mint aki szenved és meghal. Ezt az ószövetségi messiásvárásban nem látták előre. Hogy is lehet, hogy egy olyan valakinek, mint Jézus, így kell meghalnia; és hogyan lehet Messiás az, aki így hal meg?

Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásához is megadja az Ószövetség a döntő utalásokat. Mert e mögött a motívum mögött, a szenvedés és a halál motívuma, s ennek az igazsággal való összefüggése mögött is, egy hosszú történet áll. Egy olyan történet, amely szintén végighúzódik az egész Ószövetségen, s amelynek végső gyökerei ugyancsak az ókori Keletbe nyúlnak vissza. Ezt a vonalat - ha rendkívül röviden is - szintén vázolnunk kell.

(Folyt. köv.)

Fordította:
Ittész Gábor

KOSZTRA PÁL *

A ROZSNYÓI EVANGÉLIKUS KERESKEDELMI KÖZÉPISKOLA

1939. szeptember - 1944. november

Amikor 1938. november 8-án Rozsnyóra az I. Bécsi Döntés értelmében bevonultak a magyar csapatok, a várost átadó cseh őrnagy elámult, hogy az ő alakulataik távozta után pár perccel minden házon magyar lobogó lengett. Az ideiglenes visszatérés örömnappal volt a város lakói számára. Az egykori premontrei gimnáziumot ezután rövidesen újból megnyitották, és a Magyar Állam elismerte, hogy az evangélikusoknak is joga van iskolájuk újból való megnyitásához. A rozsnyói evangélikus iskola-történet ú.i. 1540-ig, a városnak a reformációhoz való csatlakozásáig nyúlik vissza. A XVI. és XVII. században Rozsnyónak magyar és német gyülekezete volt külön templommal és iskolával, és pl. az 1642-es egyházlátogatáskor mind a német, mind a magyar iskola tanítója dícséretben részesült. 1670-ben ugyan kiűzték az evangélikus lelkészeket és tanítókat, az így győztes jezsuiták azonban nem tudtak ekkor virágzó iskolát szervezni, mert az evangélikus valláshoz ragaszkodó hívek inkább idegen városokba, sőt külföldre küldték fiaikat felsőbb tanulmányokra, hogy protestáns iskolában tanulhassanak. A Thököly- és Rákóczi-szabadságharc újból felvirágoztatta a rozsnyói evangélikus gimnáziumot, és mint azelőtt lelkészek, ügyvédek, jegyzők, tanítók kerültek ki diákjaiból - esetleges külföldi tanulmányok után. 1708 és a Türelmi Rendelet között száműzetésben volt Rozsnyón az evangélikus iskolaügy, de a XVIII. század végén előbb négy-, majd hatosztályos középiskolát szerveztek újból az evangélikusok (a magyar már 1804/5-ben kötelező tárgy volt a matematika mellett). A Bach-korszakban súlyos anyagi áldozatokkal és szívós küzdelem árán 1857-ben érik el, hogy a nyolcosztályossá fejlesztett rozsnyói magyar gimnázium nyilvánossági és érettségiztető jogot is kapjon. E virágzásnak indult iskola épületének alapkövét már 1818-ban lerakták, 1892-ben épült tornaterme, 1904-ben nyeri el végleges - mai - formáját. Az 1918-as államfordulat után a két magyar egyházi középiskolából állami csehszlovák gimnáziumot szerveztek.

A város visszacsatolását követően az Evangélikus Egyház és a Magyar Állam abban állapodtak meg, hogy kereskedelmi iskolát nyitnak. Egyházi részről a rozsnyói evangélikus gimnázium egykori diákja, Turóczy Zoltán nyíregyházi püspök és a Nyíregyhá-

---

* Kosztra Pál ny. gimnáziumot tanár, 1941-42. és 1944. novemberre közt a Rozsnyói Evangélikus Kereskedelmi Középiskola tanára.

zi Kereskedelmi Iskola igazgatója, Margócsy Emil címzetes főigazgató, valamint a rozsnói evangélikus főesperes, Smid István az iskolaalapítás elindítója. Sikerül nekik egy 10 éves könyvelői levelezői gyakorlattal és kereskedői tapasztalattal rendelkező, azután közgazdasági doktorátust és könyvvitel, levelezés, közgazdaságtan és jogi ismeret-szakos tanári diplomát szerzett 38 éves tanárt találniuk, aki az iskolaszervezés és vezetés feladatát nagyszerűen megoldotta. A makói evangélikus egyházi életben is aktív dr. Kárpáti Ede 5 éves tanári gyakorlattal kezd el a szervezést. 1939 szeptemberében sikerül 2 osztályt megszervezni, a tanév végén 24 elsőosztályos fiúnak és 23 lánynak adnak bizonyítványt. A visszacsatolások, katonai behívások, majd a háború miatt a férfitanárok általában egy évet tudnak csak az iskolában tölteni, sikerül azonban 3 törzstag női nevelőre szert tenni: Durkó Erzsébet, Rejtő Mária és Urbás Erzsébet személyében. Ők lényegében az iskola életének teljes lendületbe jövésétől (a 2. tanévtől) kezdve mindaddig az iskola oszlopai maradnak, amíg a háború ill. a csehszlovák hatóságok meg nem szüntetik az iskola működését. (Durkó Erzsébet az első évtől kezdve tanított.) Urbán Erzsébet annak az evangélikus kántortanítónak volt lánya, aki egykor Turóczy püspökkel együtt szolgált egy Miskolc melletti faluban. Ő 6 éves tanársegédi állását cserélte fel rozsnói tanárságával, Szegedet egy kisvárossal. A másik két tanár nő pedig magyar-német szakja mellé gyors- és gépirásszakos tanítói oklevelet is szerzett, mivel tanári pályán alkalmazást kapniuk nem sikerül. Képesítéseiket mint kereskedelmi levelezők, ill. titkárnők hasznosítják, és így többéves szakmai gyakorlattal kerülnek az újonnan szervezett iskolához. Mind a négyen, igazgató és 3 tanár nő emellett igazi hívő lelkek, az egyháznak és a magyar iskolaügynek fáradhatatlan, gyakorlati szempontból is nagyszerűen képzett szakemberei. Odaadásban, lelkesedésben nincs hiány a rövidebb ideig ott szolgáló nevelőknél sem.

3-3 tanévig működik az iskolánál Csergő Ida és Kosztra Pál, 2-2 évig Adriányi László, Bándi Géza, Vargha Piroska és Vietórisz Ilona, másfél évig Markó Edit és 1-1 évig még további 10 tanár. A fent emlegetett törzstagokhoz hasonlóan ők is ügyszeretettel és szívós munkabírással igyekeznek mindent megtenni, hogy szülőknak és diákoknak bebizonyítsák, képesek emberségben, demokráciában a csehszlovák demokrácia vívmányaihoz hozzá szokott visszatértek számára is rokonszenves, szellemiekben, erkölcsben magas értékű iskolát szervezni és fenntartani. Ebben nagy segítség volt számukra az egykori evangélikus gimnáziumnak a csehszlovák uralom alatt is ott helyben tovább szolgált két nyugdíjas tanára, Adamis Gusztáv és Greck Lajos. Ők is 2-2 tanéven át tanítottak óraadókként, a katonai behívások és egyéb okok miatt a tanításból kieső ifjabb nevelőket pedig alkalomadtán készségesen helyettesítették.

TANULMÁNYOK

Az evangélikus növendékek létszáma az alábbiakban alakult:
1939/40-ban: 1940/41-ben: 1941/42-ben: 1942/43-ban: 1943/44-ben:
45-ből 20, 112-ből 39, 176-ből 66, 242-ből 91, 289-ből 113

volt evangélikus.

A reformátusok létszáma az utolsó tanévben 60, vagyis a protestánsok százalékaránya kerekén 60% volt.

Az utolsó bizonyítványosztáskor, 1944. április első napjaiban (a háború miatt előrehozott időpontban) 6 izraelita növendéknek adtunk bizonyítványt.

A hazafias nevelésnek az órákon kívül főként az önképzőkörök voltak öntevékeny színterei. A növendékek ezirányú tevékenységének és a nevelők fáradhatatlanságának jó példája volt Kovács Aladárnak Apáczai Csere János sorsát bemutató Téli zsoltár c. drámája. Ezt az egész iskola összefogásával 1943 márciusában adtuk elő. A város kulturális életének is jelentős eseménye volt az előadás.

A szakképzésben, nyelvtanulásban is magas szintet ért el az iskola. Az igazgató saját tapasztalatait gyümölcsöztetve mintaboltot szervezett az iskolában, kereskedelmi üzemekkel szoros kapcsolatot tartott fenn, az iskola gyors- és gépipró szakköre is igen tevékeny volt a gyakorlati alkalmazásban járatos tanárnók révén.

Az iskolából jól képzett szakemberek kerültek ki, köztük egyetemi tanár és kereskedelmi-gazdasági diplomata is.

A sportélet legnagyobb tömeget a természetjárással és sízéssel mozgatott meg a testnevelési órákon felül.

Az iskola még az 1944/45-ös tanévet is elkezdte, sőt a tanítást csak felsőbb rendeletre hagytuk abba november elején, amikor a front már egészen megközelítette a várost.

A front elvonulása után a 3 törzstag tanárnő, a hadiszolgálatra behívott igazgató távollétében öntevékenyen, ill. Smid István főesperes vezetése alatt a növendékekkel összefogva rendbehozott 1-2 tantermet és a szovjet hatóságok védelmében még a tanítást is újra kezdték 1945 márciusában. A csehszlovák hatóságok azonban a magyarság teljes jogfosztottságát deklarálták a hírhedt, fasiszta-szellemű Kassai Programban, és a magyar nevelőket 1945 április elején kiutasították.

A rozsnyói evangélikus kereskedelmi iskola újjászervezésére a Bonyhádi Evangélikus Gimnázium keretében történt kísérletezés.

Köszeg, 1990. március 15.

HERÉNYI ISTVÁN DR.

MEGJEGYZÉSEK DR. BOLERATZKY LÓRÁND EGYHÁZJOGÁHOZ

1908 óta ez az első összefoglaló egyházjogi munka. Az előzményeket maga Boleratzky munkájának 159-171 oldalán bővegesen ismerteti. Komoly nagy munka csupán Mikler Károly és Boleratzky mostani munkája. Az ezt megelőző egyházjogi munkák rövid áttekintésnek tekinthetők.

Boleratzky könyvéről előljáróban annyit, hogyha ezt a könyvet a teológusok, meg az egyházjoggal foglalkozók komolyan tanulmányozzák, mindent megtudhatnak, ami az egyházjog tudományát egyáltalán érintheti. A mű két részre oszlik. Az első rész az alapfogalmakkal, a második rész az egyházjog forrásaival foglalkozik.

Az alapfogalmak a jogelmélet, a jogfilozófia és az általános jogtan minden témáját érinti, így bevezetés a jogtudományba című műként is felfogható. Nemcsak teológusoknak egyházjogászoknak, de egyéb jogászoknak is igen hasznos olvasmány. Ami pedig az egyházjog elméleti alapvetését illeti, az mintaszerű. A 10 fejezet minden egyházjogi elméleti kérdésre választ ad.

A könyv második része az egyházjog forrásaival foglalkozik, de ezt a témát oly mélységben tárgyalja, hogy nemcsak az egyházjog, hanem általában a jog forrásai, különösen még a nemzetközi vonatkozásai minden jogász és egyházjogász számára tanulságosak.

A keresztyén és keresztyén egyházak egyházjogi felfogása e könyvből megismerhető. Így hasznos nemcsak a protestáns, de katolikus egyházjogászok számára is.

Ha mégis kritikát akarnék gyakorolni Boleratzky könyvéről, úgy az az, hogy 1966. évi egyházi törvénnyel kapcsolatos álláspontját nem tudom elfogadni. Ebben a kérdésben a kezdet kezdetén is ellentét volt közöttünk. Álláspontom szerint az 1966-os törvények a köztársasági alkotmány kihirdetésétől kezdve alkotmányellenesek és így helytelen (etikátlan) jogot tartalmaznak, ezek a "törvények" tehát hatályon kívül helyezetteknek tekintendők.

Az egyházjog nem nélkülözheti az etikumot. Ha egy jogszabály mögött nincs etikum, az nem alkalmazható.

Boleratzky a világi jognál indult el, s úgy gondolja, hogyha egy törvény egy másik törvényt nem helyez expressis verbis hatályon kívül, akkor az a törvény még hatályos. Könyvében Boleratzky azokat az egyházjogi szabályokat, amelyek az etikának nem felelnek meg, "látszatjognak" nevezi. Szerintem helyesen. Ahogyan a hamis pénz nem pénz, így a hamis jogszabály sem jogszabály. Könyvének 144. oldalán ezt olvaszuk: "Az egyházjog kialakulásának alapvető feltétele, hogy

SZÉLJEGYZET

az egyház lényegével és a keresztyén erkölccsel ne álljon ellentétben. Ahol általános keresztyén erkölccsel ellentétes gyakorlat áll fenn, a hosszú gyakorlat ellenére sem jegecesedik joggá". Úgy gondolom, hogy ez az állásfoglalás precíz és megalapozott.

Az Ordass Lajos Baráti Kör kiadásában megjelent

dr. Boleratzky Lóránd: A magyar evangélikus egyházjog alapjai és jogforrásai. I. rész. 280.l. 350 Ft

/Részletes méltatása dr. Novák István tollából, a Lelkipásztor 1992/4. számában./

Tájékoztatjuk olvasóinkat arról, hogy az **ORDASS LAJOS: Az imádkozásról** szóló könyv elfogyott. A 2. kiadásról a szerzői jog alapján Baráti Körünk gondoskodott. A megjelenés időpontjáról hírt adunk. Előjegyzéseket máris felvesszünk kiadóhivatalunkban.

Baráti Körünk iratterjesztésében kapható

BOTTA ISTVÁN

HUSZÁR GÁL élete, művei és kora c.

egyháztörténeti munkája, amely az Akadémiai Kiadó kiadásában jelent meg.

Ára: 350 Ft

ID. KENDEH GYÖRGY

CUDAR VILÁGBAN ÉLÜNK!

Titkári jelentés az Ordass Lajos Baráti Kör
1991. évi Közgyűlésén

Cudar világban élünk: válságok között gyötrődik világunk! Tudom, hogy ez nem éppen hízelgő bevezető mondat egy évi jelentés sommázásához.

Azonban nem hiszem, hogy ez a kínos valóság bővebb igazolásra szorulna most közöttünk. A látó szem, a halló fül, a gondolkodó értelem a valóság jelenségeit könnyen rögzítheti. Nem kitalált mese, nem is valami rémítő mumus a válság kiemelése és hangoztatása. Az egyre bővülő kommunikációs eszközök úgy elevenítik meg a világszerte mutatkozó eseményeket, hogy a döbbenet és félelem lelke uralkodik el kicsiny népek és nagy nemzetek társadalmában egyaránt. Nem kell pszichológusnak lenni, nem kell közvéleményt kutató felméréseket vállalni ahhoz, hogy tisztán álljon előttünk a kép, a mindennapi élet, amint az kinek-kinek osztályos részül jut fent is, lent is, vidéken és a fővárosban egyaránt: cudar világban élünk, válságok között gyötrődik világunk!

Nem merném azt állítani, hogy ez az életünkben és világunkban mutatkozó válság csak mai jelenség, a mi nemzedékünk különleges terhe. Szentírásunk egyértelmű tanítása szerint minden válság mögött ott található a bűn. Ez a probléma és visszatérő jelenség a bűnesetig vezethető vissza. A történelem gazdag tárháza pedig világosan szemlélteti, hogy e világ vészthordó jelenségei közepette mindenkor megtalálható – nem egyszer mint mozgató erő – a külső vagy belső válság. És ez mutatkozhat mint gazdasági válság, embertelen örületekben is kiteljesedhet, mint hatalmi válság, és helyet kér műveltek és műveletlenek között, mint ideológiai válság, amely azután a lélek csatornáin át egészen szívünkig hatol. Az a nagy és mindmáig folyó választási harc, amely népünk napi nyugtalan-ságához tartozik, azt bizonyítja, hogy a kelet és nyugat hártármegyéjén vívódó nemzetünket ugyancsak elkapta és megterhelte a válság. Politikusok, közgazdászok, a kultúra és művelődés láng lelkű képviselői nem is vonhatják ki magukat a létünk gyökeréig ható kérdések súlya alól, amit leegyszerűsítve talán úgy is szövegezhethetünk; a tét manapság valójában nem több és nem kevesebb, mint az a közismert axioma: lenni vagy nem lenni!

Ezt az osztályokat és néprétegeket egyaránt egybekapcsoló valóságot éppen az teszi számunkra súlyossá, hogy az erkölcsi válság mélyebb, átfogóbb, nagyobb, döbbenetesebb, mint akár a gazdasági csőd, vagy az ideológiai krízis. Vegyük észre – sem

a technika, sem a tudomány, sem a pénz, a vagyon, sem a kultúra nem kínálja azt a megoldást, amely az új élethez szilárd alapot nyújthat. Igaza van Pál apostolnak: "ez a világ kiáltva kiált az Isten fiainak megjelenése után".

A baj nagyságát semmi sem tükrözi jobban, mint az a tény, hogy a válság hullámai nem kímélték meg az egyházat sem. A figyelő lélek tudja, hogy ez kivétel nélkül ma minden egyház problémája. Sőt ez nem is speciálisan magyar jelenség! A szekularizáció áramlatai és jelenségei világszerte mindenütt megtalálhatók a keresztyénségen belül és azon túlmenően is. Tény, alapvető igazság: az egyház a világban él, de nem e világban él! Az egyház, a keresztyénség kikerülhetetlenül szembe találja magát a korszellemmel! S ha nem áll szilárdan az egyetlen, örök fundamentumon – Isten a világ teremtője és Ura – nemcsak kísértések tűzébe kerül, hanem olcsó játékszerévé is válik a képmutatásnak vagy az opportizmusnak. Országunk helyzetét, népünk sorsának alakulását, a változások szükségességét, az önkritika jogosságát szem előtt tartva fel kell ismerjünk és el kell fogadjuk: az egyház élete, szervezete alapos reformokat sürget. A reformáció szükségessége állandó témája az egyháznak ebben a világban. Az egyház legyen és maradjon egyház! Azaz legyen eszköze, hordozója, hirdetője az Isten ember-mentő áldozatos szeretetének, forrása az új életnek! Az ember válsága olyan nagy, a bűn hatalma olyan mindenekre elható, hogy toldozgatásról, foltozgatásról nem lehet szó. Az új élethez új ember, új szív kell! A szívek felett pedig csak Istennek van hatalma. Az a naponkénti megtérés; amelynek szükségességéről Lutherünk olyan világosan és határozottan szól, az nem holmi kegyes frázis, feszültségeket feloldó manipuláció, hanem az egyetlen lehetőség az új élet számára: a visszatérés az Istenhez. Lássuk tisztán, értsük helyesen: a keresztyénség nem tudomány, nem elmélet, nem valami tanrendszer, hanem élet, új élet, más élet, mint amire a bűnnel megkötözött ember önmagától képes.

Ennek fényében azt is el kell mondani, hogy az elengedhetetlen változás szükségességét soha semmi nem igazolja és szemlélteti jobban, mint az ifjúság. Az ifjúság az a finom szeizmográf, amely érzékenyen tanúsítja, kiáltja a változás szükségességét. És ha itt most széles vetületben nézém a hitoktatás kérdését vagy belemélyedek a Teológiai Akadémiánk ifjúságában kirobbant belső válságra, megfítélésem szerint ahhoz a ponthoz érkezünk, amely félreérthetetlenül mondja: egyházunkban így nem lehet tovább! Le kell vessük, el kell vessük a mögöttünk levő 45 év párt-állami egyházpolitikájának minden csökevényét, fojtogató emlékét. Új bort nem lehet ó tömlőbe helyezni!

Mindezt szorongó lélekkel, Istenre figyelő szívvel vallom. Isten a történelem Ura, ott is beszél, szól és hangzik ítélkező szava. Ember vagyok. Tehát nem tudom egyszerűen letagadni

45 esztendőnek sok jogtalanságát, embertelenségét, vagy gyűlöletét és igaztalan ítélkezését. Ezeket hordozom, hiszen olyan uram van, aki ezen az úton előljárt és példát mutatott. De amíg dobban a szív és Isten igéje szól, addig én is mondom, hirdetem sokakkal együtt: ébredjünk fel, lássuk meg, hogy így nem mehet tovább! Az Egyház Krisztus egyháza, az Ő drága áron szerzett teste, ahol nem politikai opportunizmus, nem is hierarchikus diktatúra alakítja, formálja az intézkedéseket, hanem Istennek az a mentő szeretete, amely egyedül nyújt reménységet a válságokkal megkötözött emberiségnek.

Az ifjúság hajlamos a szélsőségek között való hányódásra. Fogékony erre is, arra is. Az életösztön hat, munkálkodik bennük. Ha a hit és élet összecseng bennük – diadalmas szolgálat munkásaivá lehetnek. Senki számára nem lehet életcél a pusztá rombolás, – a megfizetés egyedül Isten dolga! A keresztyén ember számára az életcél csakis az építés lehet, ebben megleli örömét és igaz ember méltóságát.

Hogy ez az évek óta megfigyelhető általános válság kerekedett közben kiutat, enyhítő megoldásokat, változásokat hívott életre, aminek bizonyossága a Baráti Kör szabályos, törvényes megalakulásának a lehetősége. Az a pártállam nyújtott lehetőséget, amely ideológiai vonalon messze elgaloppírozott az életadottságain. Nem lennének az evangélium gyermekei, ha a célkitűzésekben nem alapvető erkölcsi igazságok csendülnének meg. Nem mondhatunk le senki kedvéért arról, hogy az embert erkölcsi lényként vegyük számba, és nem is tedd ide-tedd oda báb, hanem felelős személy, aki számadással is tartozik. S amilyen nagy mértékben szorultak háttérbe az általános és alapvető erkölcsi igazságok, éppen olyan mértékben halványult el, ment veszendőbe a személyi felelősség tudata. Nem volt ember a gáton. Mint keresztyének is csak sodortattunk. Vitt az áradat, hengerelt a világ... Ne csodálkozzunk, hogy ide jutottunk....

Nem is vak elfogultság – egyesek szerint bálványimádás – az a tény, hogy Baráti Körünk mindmáig számontartja és sürgeti a rehabilitációk ügyét. A kérdéses ügyek kocsija most mellékvágányon vesztegel. Megvallom, nehéz is számbavenni mindazokat, akik alaptalanul vagy rosszindulatból meghurcolást szenvedtek, akiket kiráztak a Luther-kabátból vagy az egyházban vállalt tisztségükről lemondattak vagy kiszűrték.... Az sem különös akkor, hogy a lelkesí kar száma időközben a felére csökkent, 215 szolgálatban álló pásztor édes kevés a nyáj gondozására, a hitoktatást keresők és kérők tanítására, az újra lehetővé vált kórházi beguggondozásra, legfőképpen pedig az evangélium hirdetésére. Korábban több mint 400-an hordozták ugyanezt a szolgálatot....

Ezt a helyzetrajzot és történelmi felmérést folytathatnánk még tovább.... Ezek olyan válság jelek egyházunk életéről, amelyek elengedhetetlenül mielőbb szűkségessé teszik a zsinat

egybehívását. Baráti Körünk kezdettől fogva szószólója a zsinat egybehívásának. Égető kérdésnek tartja. Köztudott az is, hogy törvénykönyvünk elavult. Olyan szellemnek, lelkiességnek, hierarchikus diktatúrának a kódexe, ami homlokegyenest szemben áll hitelvi igazságainkkal. Az új vallásügyi törvény is sürgeti, segíti a zsinat új törvénykönyvet alkotó munkáját.

Az új idő beköszöntéséről tanúskodik a KERESZTYÉN IGAZSÁG negyedévi folyóirat megjelenése. Őszintén megállapíthatjuk: nem kis vállalkozás, de nélkülözhetetlen a szolgálata. Az 1000 példányszámban megjelenő folyóirat nehezen hordozza a negyedévi időkorlátozást. Az egyház élete sokkal lüktetőbb, az új helyzetben feltámadó kérdései gyorsabb választ vagy felvilágosítást igényelnek, mint amire a lehetőség kínálkozik... De megjelenésével és megjelentetésével megszűnt az az irányított és korlátozott monopol egyházi sajtószolgálat, amely egyszer eseményeket elhallgatott, közérdekű egyházi tájékoztatást is csak szűk keretek között nyújtott, nem volt eszköze és munkálója a pluralizmusnak, sőt még félgazságok terjesztésétől sem volt ment. Ez a sajtószolgálat a belső válság propagálója lett.

A sajtószolgálat megindítása mellett egyházunk megújhodását kívántuk szolgálni az egyháztagek nagy nyilvánossága számára rendezett előadások tartásával. Múlt év őszén Dóka Zoltán előadásában arra figyelgettünk, hogy mit tanít az Újszövetség a gyülekezetéről-egyházról; Scholz László testvérünk az egyházról szóló tanítás keretében a reformáció örökségét, a hitvallások bizonyosságát szólahtatta meg. Mindkét előadás a zsinatra való készülést szolgálta. November hónap folyamán pedig szabadegyetemi előadás sorozatot tartott Baráti Körünk itt Kelenföldön, hogy az egyéni, a sajátos keresztyén élethez nyújtunk segítséget az általános erkölcsi válság közepette. Zászkaliczky Pál ceglédi lelkész a keresztyén embert egy kis tükörbenézésre hívta az Újszövetség fényében. Scholz László testvérünk a keresztyén ember és a munka kapcsolatát, a hivatás kérdését tárta fel hallgatói előtt. Bolla Árpád rákospalotai lelkész a keresztyén ember és a pénz címen szólt a pénz szolgálatáról. Reuss András dr. teológiai tanár a keresztyén ember és a felelősség összetartozásáról szólt. Végül dr. Ferdinánd István ny. teológiai tanár a természettudomány és a keresztyén ember egymáshoz való viszonyáról adott világos tanítást. Itt is köszönettel tartozunk az előadóknak szíves szolgálatukért. Örültünk annak, hogy mindennapi életünk nem egyszer nyomasztó kérdéssel szembesülhettünk és odafigyelhettünk az evangélium bátorító és eligazító üzenetére.

Egyháztagejaink szélesebb körét kívánta szolgálni D. Vajta Vilmos Svédországban élő professzor-testvérünk. "A hit és élet összecsengése Kierkegaard és Ordass Lajos tolmácsolásában" címen október 14-én megtartott előadásával. A hazai viszonylatban nem eléggé ismert dán teológus és filozófus: Kierkegaard

életművének rövid összefoglalását vehettük világos előadásában. Kierkegaard éles kritikával kísérte és boncolta az egyház munkáját. Éles elmével, nem egyszer gúnyos leleplezésekkel tette neveltségessé az egyház lakáj-szolgálatát. A komoly önvizsgálatra készítő előadás Baráti Körünk kiadásában rövidesen megjelenik. Adná Isten, hogy sokakhoz eljutna az az alapvető reformátori tanítás, bibliai üzenet, hogy a keresztyénség elsősorban nem tudomány, nem teológia, nem is tanítás, hanem élet, még pedig új élet, más élet a Jézus Krisztussal.

A holt betű is szolgálhatja az életet. Ez a meggyőződés készítette Baráti Körünket arra, hogy a könyvkiadás szolgálatát bevonja egyházépítő törekvésébe. A hivatalos kiadói engedély birtokában mindenekelőtt azt a két könyvet kívántuk a magyar evangélikus egyház tagjai számára hozzáférhetővé tenni, ami Amerikában jelent meg Ordass Lajostól az 1950-es évek derekán a szerző közelebbi megjelölése nélkül angol nyelven és a könyvpiacra már nem szerzhető meg. Így jelent meg az eredeti magyar kézirat alapján "A keresztya tövében" című áhitatos könyv, amely Krisztus Urunk nagyheti szenvedését eleveníti fel a mai egyház és a magunk élete számára. — A másik pedig egy rövidebb lélekzetű korrajz "VÁDIRAT" címen a koncepciók perek világába vezet az evangélium üzenetével. Mindkét munka egyéni keresztyén életünket gazdagító írás. Szeretettel ajánlom mindenkinek. Terjesztésre is nagyon alkalmas.

A kiadói tevékenységgel kapcsolatosan örömmel adhatok tájékoztatást arról is, hogy a Norvég Egyház Segélyszervének Erdélybe irányított szállítmányával a Keresztyén Igazság 3. és 4. számából 40-40 példányt, "A keresztya tövében" című Ordass Lajos áhitatos könyvéből 80 példányt, valamint Ordass Lajos "Vádirat" c. munkájából 200 példányt tudtunk erdélyi testvéreinkhez a két esperesi hivatal segítségével lelkészek és gyülekezeti tagok részére eljuttatni. A most megjelent Keresztyén Igazság 5. számából 40 példányt tudtunk a lelkészek részére Kolozsvárra küldeni. — Tervünk és szándékunk az, hogy mielőtt a postai közvetítő szolgálat forgalma biztossá válik, az erdélyi 33 lelkész címére rendszeresen megküldjük folyóiratunkat. Ezt a kapcsolatépítő testvéri szolgálatot a nyugati, sőt amerikai és ausztráliai földrészen szolgálatot teljesítő magyar lelkészek felé kezdettől fogva vállaltuk. Írások, üzenetek, sőt beérkezett adományok is csak erősítik jó szolgálatunkat. — Hiszem, hogy ehhez a nem kis anyagi áldozatot igénylő jó testvéri szolgálathoz szabad megértő segítséget kérni az OLBK tagjaitól.

Hadd említsem meg itt ezen a helyen azt az örömről, hogy nyomdában van Ordass Lajos életrajzát nyújtó kézirat. Ezt a hiánypótló és nagyon is keresett művet TERRAY LÁSZLÓ Norvégiaiában élő és jelenleg a raadei gyülekezet magyar lelkésze írta először norvég nyelven, most pedig német és magyar kiadásban jelenik meg. Terray László magyar származású lelkész, aki

Ordass Lajos személyének, életének, munkásságának alapos ismerője, személyes jóbarátja és a világ lutheranizmusa felé közeli munkatársa is volt. Érdeklődéssel várjuk a fényképekkel gazdagon ellátott életrajzot, ugyanakkor sok hálával gondolunk arra a sok fáradságot, éjt nappallá tevő hűséges barátságra, amely pontos leírással, nyílt őszinteséggel hozza közel hozzánk Ordass Lajos püspöknek a magyarországi evangélikus egyház életében vállalt elévülhetetlen szolgálatát. Erre a megbecsülésre ebben a válságokkal teljes világban az egyházak közötti párbeszédben, nemzetünk számára jövődőt nyújtó útkeresésben, példát mutató erkölcsi tisztaságban elengedhetetlenül szükségünk van.

És itt szeretném megemlíteni azt a szándékunkat is, amely a testvéri kapcsolatok építését, mélyítését kívánja egyházunkban elősegíteni. Zoltán László Sopronban élő nyugalmazott lelkesztéstvérünk előkészítő munkássága révén baráti találkozót tarthattunk a soproni gyülekezet lelkészeinek és igen szép számban egybegyűlt érdeklődő hívek részvételével. Körünk részéről a szolgálatot Scholz László ny. lelkesztéstvérünk vállalta. Igétanulmány mellett nemcsak a Baráti Kör célkitűzéséről esett szó, hanem az élő tanú bizonyágtételével elevenítette fel egyházunk küzdelmes életét és abban Ordass Lajos püspök személyét és szolgálatát. Ehelyütt is köszönetet mondunk a Baráti Kör nevében mind Scholz László, mind Zoltán László testvéreinknek felelősségről tanúszkodó szolgálataikért. Ezen az úton szívesen vállalunk további lépéseket.

Mіндеz az Ordass Lajos Baráti Kör egy éves működéséről szóló jelentéshez tartozik. Ez annak a segítő, az egyház megújulását célzó és áldozatokat is vállaló szolgálatnak a számvetése, aminek a fokozása kívánatos, parancsolóan szükséges, mert az idő sürget.

A teljes képhez – éppen a nagy nyilvánosságot tekintve – nem hagyható említés nélkül a különböző szakcsoportok munkája. A teológiai és történeti szakcsoport volt a bázisa és hordozója a Keresztyén Igazság új folyama szerkesztésének. Bármilyen kérdés merült fel (lett legyen az történeti, szervezeti, kormányzati, dogmatikai vagy etikai kérdés) komoly vizsgálódásra volt szükség. Jogi szakcsoportunk ugyancsak zsinati előkészítő munkát végzett és végez ma is, hiszen a munka nagy része még hátra van és nem mindegy, hogy alapos körültekintéssel, nyílt előkészítéssel, hozzászólások lehetőségével formálódik az új törvény szövege és szerez érvényt a bibliai és reformátori tanításnak. A várva várt új törvénykönyv pontosan és hűségesen kell tükrözze atyáink örökségét: "a részünkön levő gyülekezetek pedig ezt tanítják". Jóllehet az egyház életében a zsinati törvény fogalmazása, és az egyház szervezeti kérdése csak másod- vagy harmadrendű kérdés, de mégis hűségesen kell hordozza mint gyöngye cserépedény a törvény és evangélium üzenetét.

Mint a magyarországi evangélikus egyház tagjai természetesen tartjuk, hogy figyelmünk pásztázza az országos egyház életét, működését, gyülekezetek gondját, elesettségét s nem utolsó sorban a lelkeszi kar szolgálatát, megnyilatkozását. Mindez az evangélium iránti felelősség és szolgálat körébe és köréhez tartozik.

Ezt a figyelést különösen is megkívánja az a tény, hogy változott és még mindig változik körülöttünk a világ, a környezet, hogy pl. a népköztársaságból köztársaság lettünk, hogy a diktatórikus pártállam pluralista demokráciának adott helyet; hogy megszűnt – legalább is hivatalosan – az állami egyházügyi hivatal; és az ez évben hozott IV. törvény az alapvető emberi jogoknak igyekszik mindenképpen érvényt szerezni, és az egyházi szolgálatnak teljes függetlenséget és szabadságot biztosítani. Más szóval: a zsinat tartásához nem kell előzetes állami hozzájárulás, és a zsinaton hozott egyházi törvények érvénybeléptetése nem függ az állami jóváhagyástól. Negyven év elnyomása alatt leszoktunk az önálló gondolkozásról, a személy szerinti felelős döntésekről, dedós módszerek és vezetés mellett éltünk, játszottunk és énekeltünk. Rá kell lépünk arra az útra és vállalunk kell azt a személyes felelősséget, amit a keresztyén élet jelent!...

Ez a helyzet és követelmény a Baráti Kör elnökségét nem egyszer olyan lépésre készítette, ami nem jelent meg egyházi sajtóban, nyilvános megbeszélés tárgyát sem képezte, de testvéri szó volt minden alkalommal a felelős testületek vagy személyek felé. Hadd essék most még erről is néhány szó csak a lényegre szorítkozva.

1989 júniusában egy Nyilatkozat-tal hívtuk fel az egyház vezetőségének a figyelmét arra, hogy az egyháznak illő lenne lépnie az Ordass-ügy végleges lezárása érdekében. Az 1958. év júniusában tett intézkedés – a félreállítás – elfogadhatatlan, mert hamis! Más egyházak, sőt politikai tényezők is napirendre tűzték a rehabilitáció kérdését. A jelenségeket figyelembe véve féltő, hogy lemarad egyházunk.

A Baráti Kör elnöksége megkereste az Országos Egyház illetékes tanügyi bizottságát, hogy szervezze meg a volt egyházi iskolák figyelő szolgálatát. Ezt ugyanis csak a helyi gyülekezet végezheti el. Szükség lenne arra, hogy az egyház pontosan tudja volt iskoláival mi is történik.

A Fővárosi Tanácshoz beadvánnyal fordultunk és azt kértük, hogy a XIV. kerületben levő Gyarmat utcát a névváltoztatások során nevézzék el JONSON GISLE utcának és ezzel teremtsünk egy szerény és szükséges mementőt annak ébrentartására, hogy az egyház, jelenleg a norvég evangélikus egyház segítséget kívánt nyújtani Magyarországon a zsidókérdés emberséges és keresztyén megoldásához.

Végül az Országos Egyház Vezetőségéhez megküldött tájékoztatásban arra hívtuk fel az illetékesek figyelmét, hogy a pornó irodalom megnövekedése komoly veszedelmet jelent keresztyén ifjúságunk számára is. S történt ez éppen akkor, amikor a parlament is, más egyházak is, a közvélemény is nem tudja eléggé kárhóztatni és elítélhni a pornó képek a könyvek döbbenetes terjedését és nyugtalan szívet látja a drog-szenvedély áldozatainak egyre növekvő számát. És ha ehhez az erkölcsi témakörhöz hozzászámítjuk a súlyos abortusz-kérdést, az antibébi-tablettákkal élők veszedelmet hordozó helyzetét, a sok koraszülött, agysérült és testi rendellenességgel, hiánnyal világrajött újszülöttek gondját, még akkor sem látjuk tisztán, világosan, felmérhetően azt a mély erkölcsi válságot, amiben élünk, szenvedünk és változhatatlanságába egyszerűen nem törődhetünk bele. Nyilvánvaló, hogy e kérdésekről nagyon különböző vélemények szólalhatnak meg. A cinikus nihilizmustól egészen az egymás terhét hordozzatok keresztyén szolgálatig széles a skála. De nincs, nem lehet létjogosultsága annak a nézetnek, amely akár az élet, akár a test ellen tör. Senki és semmiféle tudomány nem értékelte olyan magasra az emberi testet, mint a keresztyénség. Ugye azt valljuk, hogy a test, ez a hús és vér test az Isten lelkének a temploma, Isten teremtménye! És ha ez igaz, akkor igaz az is, hogy a keresztyén ember számára a hit és élet összecsendülése azt jelenti, hogy az etikai magatartás nem olyasmi, mint az ünneplő ruha, amit magamra öltök, ha a templomba megyek. Luther nagyon világosan tanít arról – s ez bibliai tanítás –, hogy nekünk naponként van tusakodni valónk a bűnnel, a sátánnal, a kísértéssel. A sátánt ingerelni, a farkast báránnyal bűjtetni könnyen végzetes lehet. Igen, a nagy kő elrepül, ki tudja hol áll meg s kit hogyan talál el...

Ez a hely és együttlét nem alkalmas nyílt vitára. Az évi munkálkodást egybefoglaló jelentés még nem is ítélezés, vagy pálcátörés. Arra azonban kívánatos alkalom, hogy rádöbbenjünk a követendő útra, a helyes magatartásra, vagyis arra, hogy a hit és élet összetartozik, a hit magához kell ölelje, át kell járja értelmünket is, érzelmünket is és akaratomkat is. Különben kétfős erkölcsű lények vagyunk, a legveszedelmesebbek az Isten teremtményei között.

Elegendhetetlen, hogy e jelentésben ne tegyek említést ha csak néhány szóval is a külföldön alakult Ordass Lajos Alapítványról. Ez a testvéri közösség akkor szerveződött s akkor lett szószólója és védelmezője Ordass Lajosnak, a szenvedés tűzében is hűségesen megálló püspöknek, személyének és az egyházért vállalt kemény küzdelmének ismertetőjévé, amikor idehaza még a nevét sem volt szabad kiejteni. Ez a testvéri közösség örömmel értesült Baráti Körünk megalakulásáról, célkitűzéséről és működéséről. Az a reményünk és törekvésünk, hogy a testvérszívek egymásra találása megtermi az Istennek tetsző gyümölcsöket.

És végül, de nem utolsó sorban, hálásan emlékezünk azokra a személyekre, családokra, barátokra, akik az év folyamán Odass Lajos püspökkel kapcsolatos emléktárgyakkal megajándékozták Körünket vagy fényképmásolatokkal gazdagíthattuk gyűjteményünket. Van több privát fényképünk róla, kézírását örökítő levél és emlékkönyvbe történt bejegyzés. Van 2 darab viaszlemezünk is, amely a Wolf Lajos házaspár magyarnóta szeretetét örökíti meg. Ez utóbbinak magnószalagra törtéző átültetésére kezdeményező lépéseket tettünk. Meg is ismétlem az alakuló közgyűlésünkön elhangzott kérést: a barátok, ismerősök segítségét kérjük ahhoz, hogy gyűjtő munkánk további eredményekhez jusson.

A Baráti Kör célkitűzése az első esztendő működése után is változatlan, az alapszabályban helyesen rögzített: méltó megbecsüléssel megőrizni és mélyíteni Ordass Lajos püspök szolgálatának közegyházi működését, — féltve őrködni az egyház autonómiája, belső rendje felett, minden áldozattal közreműködni abban, hogy a hit és élet összecsengése erősödjék a családokban, a gyülekezetek testvéri közösségében az alapvető erkölcsi igazságok érvényesítésével!

... a válság megoldása mindig bent, — a szívben kezdődik! Amikor az egybegyűltek szíves segítő szolgálatát kérem egyházunk megújításáért folyó törekvésünkhöz, és megköszönöm az együttműködés eddig megtapasztalt sok-sok bizonyosságát, az legyen a közös óhajunk, hogy a Szentlélek-Isten használjon fel minket a kegyelem gazdagsága szerint országa növekedésére, terjedésére, mert hiszen valóság a páli sóhaj: "ez a világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését".

Az Úr kegyelme legyen Mindnyájunkkal!

Legfrissebb kiadványaink

GIERTZ - ORDASS: HITBŐL ÉLÜNK!

**SCHÖLZ LÁSZLÓ: TISZTÍTSD MEG SZÍVED, HOGY
MEGTARTASSÁL**

A nyári szabadságra igen alkalmas olvasni valók!

Az ember nemcsak test, hanem lélek is!

DR. PARASZKAY GYULA

MÉG EGYSZER VLADÁR GÁBORRÓL

A Diakonia 1987/2. számában "Ki emlékszik Vladár Gáborra?" címen Komjáthy Miklós tanár, történész cikket írt.

Ebből - a méltánytalan feledésre utalás mellett - ez a nyilvános kérdés olvasható ki: Vladár Gábor kinek az emlékezetében él még?

E sorok írója is az ismeretlen megszólítottak között érzí magát, mert nemcsak ismerte Vladár Gábort, hanem az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályán - amelynek 1929 óta Vladár Gábor volt a vezetője - mellette dolgozott.

Vladár Gábor szikár, szívós, szálfá termete mindenütt kimagaslott, méginkább a belső embere: erkölcsi és szellemi erői. Szerény, halk mosolygós lényéből rettenthetetlen nyugalom áradt. Mindig mindenre ráért, mindenkit türelemmel meghallgatott, véleményét tisztelte. Bölcsessége közismert volt.

A nyilvánosságot nem kereste, a nyilvánosság kereste őt. Számtalan előadást tartott, a szó igazi értelmében, teljesen szabadon, még jegyzetek sem voltak előtte.

Vladár Gábor "gyökér" ember volt. Szilárdan és mélyen. Talaja a múlt ismerete, megbecsülése és szeretete egyfelől, a legmagasabb helyről jövő Örömhír: az Evangélium, másfelől. A múlt és Ő kölcsönösen tartották egymást. Az Evangéliumból olyan sokat és mélyen merített, hogy másoknak is juttatott belőle. Egyik emlékezetes előadását az igazságról, azzal fejezte be: Miként is juthatott volna tovább a kérdésnél Pilátus: mi az igazság, amikor halálba engedte Azt, aki megmondta magáról: Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet.

Jogászok (bírák, ügyészek, igazságügy minisztériumbeliek) számára bibliakört szervezett és vezetett: miként lehetne és kellene, a jogalkotásban és a jogalkalmazásban minél több jézusi tákítást érvényesíteni.

Közbevetőleg - de nem összefüggés nélkül - megemlítem itt, ami nem eléggé köztudott -, hogy Szentgyörgyi Albert a szegedi egyetemi ifjúság között, az 1920-as években nemcsak színjászó együttest alakított a nagy klasszikusok (pl. Shakespeare) alkotásainak jobb megismerése céljából, hanem bibliakört is szervezett és vezetett.

Nagy emberek ilyen lelki alázatából az is következik, hogy csak felülről szorulnak segítségre, csak a Magasságosban ismernek tekintélyt és ezt meg is vallják (vertikális dimenzió).

Vladár Gábor egész élete szolgálat volt, nagy és kis dolgokban egyaránt. Ezt akkor egyszerűen "gyakorlati keresztyénységnek" tekintették és nevezték, szem előtt tartva, hogy a hit cselekedetek nélkül halott, a cselekedeteknek viszont

szívből, hitből, szeretetből, a Mester példaadásából kell fakadniok.

Vladár Gábor politikával nem foglalkozott, egy alkalommal mégis miniszter volt. Ennek előzményeit, miniszteri tevékenységét, valamint egyházi munkásságát cikkében Komjáthy Miklós részletesen taglalta.

Vladár Gábor nem lakott luxusvillában. Budán, árnyas domboldalban, csendes kis utcában állt csinos családi háza -, békés, boldog családi életének otthona - virágos, főleg rózsás előkerttel, amelyben szorgosan és szívesen sokat kertészkedett. Itt keresték halálra - majdnem eredményesen - 1944 őszén és innen telepítették ki családjával együtt 1951-ben, az akkori politikai szélsőségek, gyűlölségek martalócai.

A kitelepítés megszűnése utáni további kálváriákról, szomorú véget ért "révbe jutásról" ugyancsak Komjáthy cikke tartalmaz részleteket.

Egyházunk e nagy férfiai világi területeken is csalhatatlan tekintély és erősen igénybevett volt. Az igazságügyminisztériumbeli dolgozó szobája egyben tanácsterem is volt, amelyben értekezlet értekezletet ért, nem is akármilyen tárgyakban és színvonalon.

Titkos tanácsos és a Kúria elnöki székének várományosa volt.

Hosszú éveken keresztül elnöke az Országos Birói és Ügyészi Egyesületnek, amely évente az ország más-más nagy városában tartotta közgyűlését. Elnöki megnyitó beszédeit mindig nagy várakozás előzte meg és országos hatást váltottak ki. A közgyűléseket megelőzően a résztvevők a vallásuk szerinti istentiszteleten vettek részt és ezen az igehirdetés alkalomszerű volt.

A "Visszaemlékezések" Vladár Gábortól, amelyekről cikke végén Komjáthy Miklós is említést tesz, amelyek cikkének forrásmunkájaként szolgáltak nem akármilyen módon jöttek létre. A 90 éves Vladár Gábor, teljesen világtalanul, négy éven keresztül, vonalzó mentén tapogatózva vetette papírra, illetőleg rajzfűzet lapjaira, olyan terjedelemben, hogy gépelve 600 oldalt tettek ki. A bekötött rajzlap-füzetek a lakásnak egy kisebb helyiségét teljesen megtöltik. Az akaratörőnek hitt párosult páratlan teljesítménye ez, de az agyi, szellemi megerőltetés, a magas kort is figyelembe véve erősebbnek bizonyult.

Az erős hitnek legdöntőbb megnyilvánulása az volt, ahogyan Vladár Gábor (és családja) zokszó nélkül, emelt fővel járta kálváriáit, azokat a mélységeket, amelyekbe magaslatokról, többször és hosszasan ártatlanul belezuhanhantak.

Aligha volt ravatal, amelynél odavalóbban hangozhattak el Pál apostol szavai: "Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végezetre eltétetett nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem az Úr, az igaz bíró, ama napon."

LEVELESLÁDA

Vladár Gábor a Farkasréti temetőben alussza örök álmát. Az Istentől kiválasztott ilyen férfiú kiemelkedő pályafutásának, gazdag és gazdagító egyházi és világi életművének mindig ébren kell maradnia.

(Mi is ébren akarjuk tartani az egyházunkban "előttünk jártak", Urunkat a kereszthordozásban is hűségesen követők emlékét. Ezért jelent meg a Keresztyén Igazság 1991. évi téli számában dr. Bolteratzky Lóránd "Emlékezzünk dr. Vladár Gáborra (1881-1972)" c. visszaemlékezése.)

Szerkesztő

Ne csüggedj el, kicsiny sereg,
Szívedet ne rémítse meg
Sok ádáz ellenséged!
Bár dühök ellened fordul
S te félsz és könnyed kicsordul:
Nem árthatnak tenéked.

Bízzál, ügyed az Istené,
Ne félj, hogy porba ejtené
Drágán szerzett egyházát!
Ő rendel segítőd melléd,
Ki vészben, viharban megvéd
Téged és evangéliomát.

Él az Ur, s áll ígérete,
Ördög, világ minden csele
Magszégyenül mirajtunk.
Isten velünk, s mi övele
Nagy az Istennek ereje,
Győzelmet kell aratnunk.

Téged kérünk, mi Krisztusunk,
Mivel mi csak benned bízunk.
Segíts szent neved által;
S mi hű nyájad, akkor neked
Vígán mondunk dicséretet
Örök hálaadással.

Gusztáv Adolf svéd király éneke

The 14th issue of our periodical begins with János Ittész' Whitsuntide sermon. After retrieving the nation's freedom, and the change of the regime our main task is renewal in every field. After the war our nation was punished on the basis of "collective responsibility". Now even criminals and manifest traitors are striving to preserve their power by propagating "collective forgiveness." No one has said the word of repentance. In the hard debate about "historical jurisdiction" the churches have been asked several times to enounce their precepts on it. Zoltán Dóka fulfills this request on behalf of Ordass Lajos Baráti Kör and Keresztyén Igazság in his writing titled "Lutheran aspects of an actual social issue." - The first part of the essay titled "Preconditions of New Testament Christology in the Old Testament" by Hans Heinrich Schmid theol. prof. of Old Testament in Zurich is presented in Gábor Ittész' translation. - From the minutes of the annual members' meeting of OLBK in 1991 we publish the introductory part of the report by the secretary, György Kendeh sen., which gives an evaluative survey, under the title "We live in a scurvy world." - the Lutheran Commercial Secondary School in Rozsnyó (now Roznava) used to be a school worth mentioning in the history of our church. The story of its past was written by Pál Kosztra, a former teacher of the school. We now publish a brief summary of his work. Dr István Herényi makes evaluative and critical remarks on the first part of dr Lóránd Boleratzky's book on ecclesiastical law. - Dr Gyula Paraszkey, in the cordial tone of personal acquaintance, commemorates "once more" Gábor Vladár, who used to be a cross-bearing leader of our church as well.

Die 14. Folge unserer Zeitschrift beginnt mit einer Pfingstpredigt von János Ittész. - Nach Rückgewinnung der Freiheit und dem Systemwechsel ist die Hauptfrage unserer Nation eine Erneuerung auf sämtlichen Gebieten. Nach dem Krieg wurde über unser Volk das Urteil von der "kollektiven Verantwortung" gefällt. Jetzt versuchen wie durch die Verkündung einer "kollektiven Verzeihung" ihre Macht hinüberzuretten und sich der Verantwortung entziehen, selbst die Gemeinverbrecher und Hochverräter. Das Wort der Reue brachte noch keiner über seine Lippen. - In der scharfen Auseinandersetzung über die "historische Gerechtigkeit" wurde es auch den Kirchen gegenüber laut, sie mögen ihre diesbezüglichen Lehren bekunden. Zoltán Dóka leistet mit dem Untertitel "Lutherische Gesichtspunkte auf eine aktuelle gesellschaftliche Frage" im Rahmen der Ordass Lajos Gesellschaft und der Zeitschrift Keresztyén Igazság, diesem Wunsche genüge. - Wir bieten unseren Lesern den ersten Teil der Studie des Zürcher Alttestamentarischen Professors Hans Heinrich Schmid, unter dem Titel "Die alttestamentarischen Vorbedingungen der neuteamentarischen Christologie", in der Übersetzung von Gábor Ittész. - Aus dem Protokoll der Vollversammlung der Ordass Lajos Gesellschaft vom Jahre 1991, bringen wir unter dem Titel "Wir leben in einer elendigen Welt" den eine umsichtige Bewertung bietenden Sekretärsbericht von György Kendeh sen. - Ein verwähnenswertes Geschehnis unserer Kirche war die Tätigkeit der "Evangelischen Handelsmittelschuhle" in Rozsnyó (heute Roznava), deren Geschichte ein Professor der Schule beschrieb. Unsere Zeitschrift vermittelt eine kurze Zusammenfassung dessen. - Als Randbemerkung fügt dr. István Herényi seine bewertenden und kritischen Meinungen über den ersten Teil des kirchenrechtlichen Buches von dr. Lóránd Boleratzky. - Dr. Gyula Paraszkey gedenkt in warmen Worten der persönlichen Bekanntschaft "nochmals" Gábor Vladár, der ein kreuztragender Leiter auch unserer Kirche war.

E SZÁMUNK SZERZŐI

DÓKA ZOLTÁN gyül. lelkész	- Hévízgyörk
HERÉNYI ISTVÁN dr. ny. ügyvéd	- Budapest
ITTZÉS JÁNOS gyül. lelkész	- Kőszeg
KENDEH GYÖRGY id. ny. lelkész	- Budapest
KOSZTRA PÁL ny. gimn. tanár	- Kőszeg
PARASZKAY GYULA dr. ny. ítélőtáblai bíró	- Budapest
SCHMID, HANS HEINRICH ószövetségi professzor	- Zürich

FELHÍVJUK OLVASÓINK FIGYELMÉT BARÁTI KÖRÜNK KIAADVÁNYAIRA

ORDASS L.: "A keresztfa tövében". Nagyheti áhitatok	100 Ft
ORDASS L.: "Vádirat". Korrajz	40 Ft
GIERTZ-ORDASS: "Házát kősziklára építette". Elbeszélés	150 Ft
GIERTZ-ORDASS: "Hitből élünk". Elbeszélés	200 Ft
TERRAY L.: "Nem tehetett mást". Ordass Lajos életútja	100 Ft
BOTTA I.: "Dévai Mátyás, a magyar Luther". Tanulmány	80 Ft
RITTER K.: "A lelkipásztor imádsága". Imakönyv	60 Ft
VIRÁG J.: "Dr Luther Márton önmagáról". Életrajz	100 Ft
KAPI B.: "Isten hárfás". Gerhardt Pál élete	150 Ft
SCHOLZ L.: "Tisztítsd meg szívedet, hogy megtartassál"	80 Ft
VAJTA V.: "Hit és élet összecsengése". Előadás	40 Ft
BOLE RATZKY L.: "A miskolci ev. Jogakadémia múltja, jelentősége"	40 Ft
BOLE RATZKY L.: "Az Evangélikus Egyházjog. I."	350 Ft

FENTI KIAADVÁNYOK MEGRENDELHETŐK A KIADÓHIVATAL CÍMÉN

1114 BUDAPEST, Bocskai u. 10.